

1

פסיקתא דרב כהנא

מהדורה מפוארת ביותר באותיות מאירות עלנים
מוגהת ומתוקנת היטב, מנוקדת ומפוסקת
בתוספת כל מראי המקומות בהדגשת הפסוקים
ופתיחת ראשי התבות

עם הערות, תיקונים וביאורים
מהרב שלמה באבער ז"ל
שהוציאה לאור עולם לראשונה מכת"י
בתוספת עוד חמשה פסיקות חדשות מכ"י

יוצא לאור על ידי זכרון אהרן
פעוה"ק ירושלים תשע"א

זני צדקה ומצו כספיה - 2
(המלוג במצו כספיה ניגן חוקא לחנייה)

פרותיו טבולים (טו) למעשר עני חלב מיתה: אמר רבי יצחק בשלשה מקומות כתוב 'לא-תבשל גדי בחלב אמו', אחד לענגו, ואחד לענגן תורה, ואחד לענגן מעשרות. לענגנו מה כתיב, 'ראשית בכורי אדמתך וגו' [שמות כג, יט], מה כתיב בתורה 'הנה אנכי שלח מלאך לפניך וגו' [שם כ]. (עו) לענגן תורה מה כתיב, 'ראשית בכורי אדמתך וגו' [שם כו], מה כתיב בתורה 'ויאמר ה' אל-משה לך, מה כתיב בתורה 'ויאמר ה' אל-משה כתיב-לך את-הדברים האלה' [שם כו], אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, עד דסנדלא ברגלך (טז) כבוש כובא, מ'לא-תבשל גדי בחלב אמו', 'כתב-לך את-הדברים האלה'. לענגן מעשרות, 'לא-תאכלו כל-גבלה לגר אשר-בשעריך' וגו' [דברים יד, כא], וכתוב בתורה, 'עשר תעשר' [שם כב], אלא (טז) אמר הקדוש ברוך הוא אל תגרמו לי לבשלן גדיים עד שהן במעי אמותיהן, שאם אין אתם מוציאים מעשרותיכם בראוי, רוח אמת של

קדים אני שולח והוא שודפתן, כמה דאת אמר 'ושדפה לפני קמה' [מלכים ב יט, כו].

7 (עו) עשר תעשר. עשר בשביל שלא תחסר, עשר שתתעשר. אמר הקדוש ברוך הוא עשר את שלי ואני מעשר את שלך. את כל. (עט) אמר רבי אבא [בר פהנא] רמז (9) לפרגמטופטין ולמפרשי ימים שיהו מוציאים אחד מעשרה לעמלת תורה. תבואת ורעה, תיצא השנה. (פא) אם זכיתם סוף שאתם יוציין לזרע בשנה, ואם לא סוף שיהיצא השנה מתגרה בכם. ואי זה, זה עשו הרשע, דכתיב ביה 'איש ידע ציד איש שדה' [בראשית כה, כו]. דבר אחר 'תבואת ורעה, תיצא השנה', אם זכית סוף גפיק לחקלך (פב) והמא עלמא צריך מטר ומתפלל ונענה, ואם לא סוף ששונאי ישראל יוציין לקבר את בנייהם בשנה 'שנה שנה' [דברים יד, כב], אין מעשרות

משנה לחברתה דרבי 1 לפני ה' אליהו וגו' פ אמר זכיתם דגגד, דאת אמר 'ולקחתי דגני זכיתם 'תירשד', ואם ל אמר 'תירשד' במועדו' בן לקיש אמר הקדוש לך שתהי מוציא מעט כוצר, בא בן לוי א' המבחר, ואף אני יש ל עפחה ה' לך את-אוצר ים ואם נתת לו הקטניות, אף אני יש י המן הקטניות, 'תן ה ופפר'

הערות ותקונים

ובתחומא ר' אבין בר רב הונא בשם ר' אבא, גם מוצא המאמר הזה במדרש איכה פ' גלחה יהודה ושם הגי' ר' ציני ורב הונא. (עד) למעשר עני, ככ"י כרמולי ממעשר עני, ובמדרש איכה שם של מעשר עני, וככ"י אקספארד ובתחומא ומעשר עני, וט"ס הוא כי הכונה שם טבל למעשר עני, שלא נפרש מהם מעשר עני, וכן צירושלמי שם נאמר לכוון למעשר עני. (עו) לענגן תורה מה כתיב בו. המאמר הזה סמום ואינו מוכן, ואלו דברי מורה עניים במקום זה, ועשירים במקום אחר, עיין בפסיקתא רבתי פסקא עשר חעשר ד"א עשר חעשר, גב' מקומות כתיב לא חנשל. הראשון לענין בשר בחלב, והשני למה, אלא כשכא הקציה ליתן מורה, החמילו מלאכי השרת בו, מה חנוש כי מזכרו וגו', חנה הודך על השמים, אמר ר' אחא בו, אמר להם הקציה חינוק הגמול בישראל מקיים יומר מכס, יוצא מציח הספר חס היה לו לאכול בשר בחלב איפשר לו לאכול חלב, עד שירחץ ידיו מן הבשר, ואחס כשנלחמם אכל אברהם, הציח לפניו בשר בחלב כאחס ואכלהם, שני יקח חמאה וחלב ומן הכקר אשר עשה ויתן לפניהם. והוא עומד עליהם חמת הען ויאכלו, וכיון שסלקם הקציה בתשובה הוא, אמר הקציה למשה עד שהשעה פנויה כמוך לך את הדברים האלה לך כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו ויאמר ה' אל משה כחב לך את הדברים האלה, ומעתה יא כחור נוגה לדקת המאמר הזה. וזה ספיים עד דסנדלא ברגלך בו ר"ל עתה הוא שעת הכושר לקבלת המורה כי המלאכים לא מלאו מענה על שאלו בשר בחלב אלא אברהם, ועיין שו"ט ממומר ח', הלא כשירדמם אלא אברהם

אכלתם בשר בחלב בו, בואמה שעה אמר הקציה למשה, כחב לך את הדברים האלה עד שאין להם מענה ומשובה. (עו) כבוש כובא. ככ"י כרמולי כביש כובא, והומר נכון כמו שהוא צילקוט ראה בשם הפסיקתא דרוס כובא, והוא המשל השגור בפי המדרשים ופירושו בעוד שהמנעל ברגלך דרוך הקולים, וכן ככ"י פמ"ד עד דסנדליא ברגלך דריס כובא ובתחומא חסר ע"י שגגת המעתיק מן ח"ל הקציה עד את הדברים האלה שקפץ מן האלה קמא, עד האלה במלך. (עו) אמר הקציה אף תגרמו צי בו. עיין רס"י דברים י"ד כ"ב וכוון למאמר הפסיקתא שלפנינו. (עו) עשר תעשר. מוצא בתחומא ראה, וצילקוט ראה רמו מחז"ג, וכן מוצא במורה המחור סימן קל"ב בשם הפסיקתא. (עט) א"ר אבא. צ"ל א"ר אבא בר כהנא. (9) פרגמטופטין. ככ"י אקספארד בעעות הנכון, עיין מ"ס צביאור המלה הזאת לעיל בפסקא החודש הערה ל"ד. ובתחומא שם חסרים המלות האלה, "את כל, א"ר אב"כ רמו לפרגמטופטין", ועיין מענית דף ט' ע"א, בתוס' שם ד"ה עשר, מה שהציחו בשם הספרי. (פא) אם זכיתם סוף שאתם יוציין. בתוס' מענית שם הביאו את הדרשה האת בשם ר' נתן האופניאל, וזה פלא, וכן המעורר הגאון הרי"ב שם בהגהומיו. (פב) וחמי עצמא. בתחומא נפרדה המלה ונהייתה לשתי מלות "על מה" גם טעות שם והתפלל, במקום ומתפלל. (פג) אין מעשרין משנה דהברתה. עיין ספרי פ' ראה פסקא עשר מעשר, ועיין ר"ה י"ב ע"ג. ובמסנה תרומות פ"א ע"ג

בתרש השלישי לצ' מצריים וגו' פ"ד סימון פתח יבבות נ

(א) ואת לפני ה' ואבדת לפני ה'. מוצא הפסיקתא. (פא) מן המובח אקספארד וכרמולי וצילקוט המוצמר' ולג המעתיק מן (פב) החפוריות. ככ"י כרמולי היה מוצא בערוך ערך חסר מעשר חס נתח לי מן החפור (פג) אמר אתה יש דך. צ"ל א וכו"ה לכוון ככ"י אקספארד הפסיקתא ובתחומא שם, אך נ אמה יש לך. (פד) ושפחת בו המוקדם, ושמת לפני ה' (ה) בחדש הששישי. היא קה (מגילה ל' ע"ג) בעצרת שבעה ע"ה) אחרים אומרים בחדש ה' בעצרת קורין שבעה שבו וצ"ה) צבלי שם אמרו, והאיד

א כהנים כפי חז"ל מביא
 ב כהנים כפי חז"ל מביא
 ג כהנים כפי חז"ל מביא
 ד כהנים כפי חז"ל מביא
 ה כהנים כפי חז"ל מביא
 ו כהנים כפי חז"ל מביא
 ז כהנים כפי חז"ל מביא
 ח כהנים כפי חז"ל מביא
 ט כהנים כפי חז"ל מביא
 י כהנים כפי חז"ל מביא

רמ"ט א כפי צורך העניים. ודלקמן סימן ל"ב. בחומש
 זה שאמרו בו. ונראה דכ"ה במשנה לבינוי שנתן מה
 כחשונה מעשר מחקרן ורמ"ט מעשר מריוון וכן משמע בפירוש ס"ג:
 ואין לעשות במעשר שלו בו. ומכ"ט והדרישה כתבו כהם
 העובת מהר"ם דל מל"ה שכתב
 לידו כהן להיות בעל ביתו או להקנינו
 הן וכלה לתופס וכו' וכן לקנות
 ספרים ללמוד כהם ולהשאלתם להקנינו
 ללמוד כהם אם לא היה יכולת בידו
 ולא היה עושה אותה מל"ה יכול
 לקנות מן המשמר מ"ט וכחש'ו
 מהר"ם מרדכי: ודע פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה
 מ"ט כתב ולפיו מעשרותיו לעניים
 (ע"ל לבין) גדולים שליש חייב
 לקבל כהם מותר להשי' לחבו מותר
 להחיל אם הוא עני משום כבוד אביו
 אבל (ע"ל וכו') לבניו דמותר במקום
 שאין צורך חקקה לתח לביס של צדקה
 עב"ל ומשמע דמותר להשי' מן בידו
 יכולה לפנים ממקום אחר דזה הו
 נדקה כדלקמן סימן ר"ח ס"ג ל'
 ד משלישית השקל. ויכח שנתן
 חוקיה של כסף. עוד. והיינו למ"ט
 לקמן ר"ס ט"ז ד' שקלים היינו
 ז' חוקיות והיא לר"ט ולמ"ט הדכ
 שם שחזק בערך ז' זכוכים רייטם
 (וכמו כהנה דרישה דייטו ס'
 זכוכים בזמן כזה) ח"ל השקל כזה
 שלש רייטם טלליד היינו זכוכ
 שליש וח"ל חו"כ הצדקה הוא עשרה
 גדולים ט' זכוכ כהם כחל'ה

רמ"ט כמה חייב ליתן וכיצד יתנה

א [א] שיעור נתינתה אם ידו משנת יתן א כפי
 צורך העניים ואם אין ידו משנת לה כ' יתן
 עד חומש נכסיו מצוה מן המוכרח [ב] ואחד מעשרה
 מרה ביונות פרות מבאן עין רעה ב [ג] וחומש
 זה [ה] שאמרו שנה ראשונה מחקרן מבאן ואיך
 חומש [א] שדרישה בכל שנה;
 הגה ר' אלעזר אב"ד וי"ד חומש מל"ה יטכ"ד לבניו (כ"י בשם הגמ'
 ר' עב"ד שפ"ה) ודוק כל ימי חייו חלל בשמחה פתחו יתנו
 חמ"ט ליתן צדקה כל מה שיהיה (כ"י) ס"ס מ' מילין בל"ה וי"ט וכו'
 ר"ח וכו' (כ"י) וד"ל [ג] וכן לעניים המשמר שלו דבר
 (כ"י) מזה (כ"י) נותן צדקה לבית הכנסה או שאל דבר מזה (כ"י) רק
 יתנו לעניים (מהר"ל כ"ל דל"ה השמ')

ב לעולם לא ימנע אדם עצמו מפרת ד משלישית
 (ג) השקל לשנה ואם נתן פרות מזה לא קיים
 מצוה צדקה;

ג [ה] צריך ליתן הצדקה בכסד. פנים יפות בשמחה ובמבוי לבב ומתאונן עם העני
 בצערו ומברך לו דברי הנחמין [ו] וואם נתנה בפנים זועפת ורעות
 ה הפסיד (ז) זכותו;

ד [ז] אם שאל לו העני ואין לו מה יתן לו לא ינעך בו ויגביה קולו עליו אלא
 ויפייסו בדברים ויראה לכו הטוב שרצונו ליתן לו אלא שאין ידו משנת;
 הגה ואמרו להמיר העני הפסול יוקם פסולו מן טמן. לו רק בנכונה חלש שמתר לא ינעך דך כהם (לפ"ן שמו
 לקמן סי' ק"ן כהם הכה"ס);

ביאור הגר"א

רמ"ט א כפי צורך העניים. ודלקמן סימן ל"ב. בחומש
 זה שאמרו בו. ונראה דכ"ה במשנה לבינוי שנתן מה
 כחשונה מעשר מחקרן ורמ"ט מעשר מריוון וכן משמע בפירוש ס"ג:
 ואין לעשות במעשר שלו בו. ומכ"ט והדרישה כתבו כהם
 העובת מהר"ם דל מל"ה שכתב
 לידו כהן להיות בעל ביתו או להקנינו
 הן וכלה לתופס וכו' וכן לקנות
 ספרים ללמוד כהם ולהשאלתם להקנינו
 ללמוד כהם אם לא היה יכולת בידו
 ולא היה עושה אותה מל"ה יכול
 לקנות מן המשמר מ"ט וכחש'ו
 מהר"ם מרדכי: ודע פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה
 מ"ט כתב ולפיו מעשרותיו לעניים
 (ע"ל לבין) גדולים שליש חייב
 לקבל כהם מותר להשי' לחבו מותר
 להחיל אם הוא עני משום כבוד אביו
 אבל (ע"ל וכו') לבניו דמותר במקום
 שאין צורך חקקה לתח לביס של צדקה
 עב"ל ומשמע דמותר להשי' מן בידו
 יכולה לפנים ממקום אחר דזה הו
 נדקה כדלקמן סימן ר"ח ס"ג ל'
 ד משלישית השקל. ויכח שנתן
 חוקיה של כסף. עוד. והיינו למ"ט
 לקמן ר"ס ט"ז ד' שקלים היינו
 ז' חוקיות והיא לר"ט ולמ"ט הדכ
 שם שחזק בערך ז' זכוכים רייטם
 (וכמו כהנה דרישה דייטו ס'
 זכוכים בזמן כזה) ח"ל השקל כזה
 שלש רייטם טלליד היינו זכוכ
 שליש וח"ל חו"כ הצדקה הוא עשרה
 גדולים ט' זכוכ כהם כחל'ה

ביאור הגר"א

רמ"ט א כפי צורך העניים. ודלקמן סימן ל"ב. בחומש
 זה שאמרו בו. ונראה דכ"ה במשנה לבינוי שנתן מה
 כחשונה מעשר מחקרן ורמ"ט מעשר מריוון וכן משמע בפירוש ס"ג:
 ואין לעשות במעשר שלו בו. ומכ"ט והדרישה כתבו כהם
 העובת מהר"ם דל מל"ה שכתב
 לידו כהן להיות בעל ביתו או להקנינו
 הן וכלה לתופס וכו' וכן לקנות
 ספרים ללמוד כהם ולהשאלתם להקנינו
 ללמוד כהם אם לא היה יכולת בידו
 ולא היה עושה אותה מל"ה יכול
 לקנות מן המשמר מ"ט וכחש'ו
 מהר"ם מרדכי: ודע פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה
 מ"ט כתב ולפיו מעשרותיו לעניים
 (ע"ל לבין) גדולים שליש חייב
 לקבל כהם מותר להשי' לחבו מותר
 להחיל אם הוא עני משום כבוד אביו
 אבל (ע"ל וכו') לבניו דמותר במקום
 שאין צורך חקקה לתח לביס של צדקה
 עב"ל ומשמע דמותר להשי' מן בידו
 יכולה לפנים ממקום אחר דזה הו
 נדקה כדלקמן סימן ר"ח ס"ג ל'
 ד משלישית השקל. ויכח שנתן
 חוקיה של כסף. עוד. והיינו למ"ט
 לקמן ר"ס ט"ז ד' שקלים היינו
 ז' חוקיות והיא לר"ט ולמ"ט הדכ
 שם שחזק בערך ז' זכוכים רייטם
 (וכמו כהנה דרישה דייטו ס'
 זכוכים בזמן כזה) ח"ל השקל כזה
 שלש רייטם טלליד היינו זכוכ
 שליש וח"ל חו"כ הצדקה הוא עשרה
 גדולים ט' זכוכ כהם כחל'ה

רמ"ט רמ"ט רמ"ט רמ"ט

רמ"ט א כפי צורך העניים. ודלקמן סימן ל"ב. בחומש
 זה שאמרו בו. ונראה דכ"ה במשנה לבינוי שנתן מה
 כחשונה מעשר מחקרן ורמ"ט מעשר מריוון וכן משמע בפירוש ס"ג:
 ואין לעשות במעשר שלו בו. ומכ"ט והדרישה כתבו כהם
 העובת מהר"ם דל מל"ה שכתב
 לידו כהן להיות בעל ביתו או להקנינו
 הן וכלה לתופס וכו' וכן לקנות
 ספרים ללמוד כהם ולהשאלתם להקנינו
 ללמוד כהם אם לא היה יכולת בידו
 ולא היה עושה אותה מל"ה יכול
 לקנות מן המשמר מ"ט וכחש'ו
 מהר"ם מרדכי: ודע פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה
 מ"ט כתב ולפיו מעשרותיו לעניים
 (ע"ל לבין) גדולים שליש חייב
 לקבל כהם מותר להשי' לחבו מותר
 להחיל אם הוא עני משום כבוד אביו
 אבל (ע"ל וכו') לבניו דמותר במקום
 שאין צורך חקקה לתח לביס של צדקה
 עב"ל ומשמע דמותר להשי' מן בידו
 יכולה לפנים ממקום אחר דזה הו
 נדקה כדלקמן סימן ר"ח ס"ג ל'
 ד משלישית השקל. ויכח שנתן
 חוקיה של כסף. עוד. והיינו למ"ט
 לקמן ר"ס ט"ז ד' שקלים היינו
 ז' חוקיות והיא לר"ט ולמ"ט הדכ
 שם שחזק בערך ז' זכוכים רייטם
 (וכמו כהנה דרישה דייטו ס'
 זכוכים בזמן כזה) ח"ל השקל כזה
 שלש רייטם טלליד היינו זכוכ
 שליש וח"ל חו"כ הצדקה הוא עשרה
 גדולים ט' זכוכ כהם כחל'ה

רמ"ט רמ"ט רמ"ט רמ"ט

רמ"ט א כפי צורך העניים. ודלקמן סימן ל"ב. בחומש
 זה שאמרו בו. ונראה דכ"ה במשנה לבינוי שנתן מה
 כחשונה מעשר מחקרן ורמ"ט מעשר מריוון וכן משמע בפירוש ס"ג:
 ואין לעשות במעשר שלו בו. ומכ"ט והדרישה כתבו כהם
 העובת מהר"ם דל מל"ה שכתב
 לידו כהן להיות בעל ביתו או להקנינו
 הן וכלה לתופס וכו' וכן לקנות
 ספרים ללמוד כהם ולהשאלתם להקנינו
 ללמוד כהם אם לא היה יכולת בידו
 ולא היה עושה אותה מל"ה יכול
 לקנות מן המשמר מ"ט וכחש'ו
 מהר"ם מרדכי: ודע פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה
 מ"ט כתב ולפיו מעשרותיו לעניים
 (ע"ל לבין) גדולים שליש חייב
 לקבל כהם מותר להשי' לחבו מותר
 להחיל אם הוא עני משום כבוד אביו
 אבל (ע"ל וכו') לבניו דמותר במקום
 שאין צורך חקקה לתח לביס של צדקה
 עב"ל ומשמע דמותר להשי' מן בידו
 יכולה לפנים ממקום אחר דזה הו
 נדקה כדלקמן סימן ר"ח ס"ג ל'
 ד משלישית השקל. ויכח שנתן
 חוקיה של כסף. עוד. והיינו למ"ט
 לקמן ר"ס ט"ז ד' שקלים היינו
 ז' חוקיות והיא לר"ט ולמ"ט הדכ
 שם שחזק בערך ז' זכוכים רייטם
 (וכמו כהנה דרישה דייטו ס'
 זכוכים בזמן כזה) ח"ל השקל כזה
 שלש רייטם טלליד היינו זכוכ
 שליש וח"ל חו"כ הצדקה הוא עשרה
 גדולים ט' זכוכ כהם כחל'ה

רמ"ט רמ"ט רמ"ט רמ"ט

רמ"ט א כפי צורך העניים. ודלקמן סימן ל"ב. בחומש
 זה שאמרו בו. ונראה דכ"ה במשנה לבינוי שנתן מה
 כחשונה מעשר מחקרן ורמ"ט מעשר מריוון וכן משמע בפירוש ס"ג:
 ואין לעשות במעשר שלו בו. ומכ"ט והדרישה כתבו כהם
 העובת מהר"ם דל מל"ה שכתב
 לידו כהן להיות בעל ביתו או להקנינו
 הן וכלה לתופס וכו' וכן לקנות
 ספרים ללמוד כהם ולהשאלתם להקנינו
 ללמוד כהם אם לא היה יכולת בידו
 ולא היה עושה אותה מל"ה יכול
 לקנות מן המשמר מ"ט וכחש'ו
 מהר"ם מרדכי: ודע פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה
 מ"ט כתב ולפיו מעשרותיו לעניים
 (ע"ל לבין) גדולים שליש חייב
 לקבל כהם מותר להשי' לחבו מותר
 להחיל אם הוא עני משום כבוד אביו
 אבל (ע"ל וכו') לבניו דמותר במקום
 שאין צורך חקקה לתח לביס של צדקה
 עב"ל ומשמע דמותר להשי' מן בידו
 יכולה לפנים ממקום אחר דזה הו
 נדקה כדלקמן סימן ר"ח ס"ג ל'
 ד משלישית השקל. ויכח שנתן
 חוקיה של כסף. עוד. והיינו למ"ט
 לקמן ר"ס ט"ז ד' שקלים היינו
 ז' חוקיות והיא לר"ט ולמ"ט הדכ
 שם שחזק בערך ז' זכוכים רייטם
 (וכמו כהנה דרישה דייטו ס'
 זכוכים בזמן כזה) ח"ל השקל כזה
 שלש רייטם טלליד היינו זכוכ
 שליש וח"ל חו"כ הצדקה הוא עשרה
 גדולים ט' זכוכ כהם כחל'ה

רמ"ט רמ"ט רמ"ט רמ"ט

רמ"ט א כפי צורך העניים. ודלקמן סימן ל"ב. בחומש
 זה שאמרו בו. ונראה דכ"ה במשנה לבינוי שנתן מה
 כחשונה מעשר מחקרן ורמ"ט מעשר מריוון וכן משמע בפירוש ס"ג:
 ואין לעשות במעשר שלו בו. ומכ"ט והדרישה כתבו כהם
 העובת מהר"ם דל מל"ה שכתב
 לידו כהן להיות בעל ביתו או להקנינו
 הן וכלה לתופס וכו' וכן לקנות
 ספרים ללמוד כהם ולהשאלתם להקנינו
 ללמוד כהם אם לא היה יכולת בידו
 ולא היה עושה אותה מל"ה יכול
 לקנות מן המשמר מ"ט וכחש'ו
 מהר"ם מרדכי: ודע פ"ה פ"ה פ"ה פ"ה
 מ"ט כתב ולפיו מעשרותיו לעניים
 (ע"ל לבין) גדולים שליש חייב
 לקבל כהם מותר להשי' לחבו מותר
 להחיל אם הוא עני משום כבוד אביו
 אבל (ע"ל וכו') לבניו דמותר במקום
 שאין צורך חקקה לתח לביס של צדקה
 עב"ל ומשמע דמותר להשי' מן בידו
 יכולה לפנים ממקום אחר דזה הו
 נדקה כדלקמן סימן ר"ח ס"ג ל'
 ד משלישית השקל. ויכח שנתן
 חוקיה של כסף. עוד. והיינו למ"ט
 לקמן ר"ס ט"ז ד' שקלים היינו
 ז' חוקיות והיא לר"ט ולמ"ט הדכ
 שם שחזק בערך ז' זכוכים רייטם
 (וכמו כהנה דרישה דייטו ס'
 זכוכים בזמן כזה) ח"ל השקל כזה
 שלש רייטם טלליד היינו זכוכ
 שליש וח"ל חו"כ הצדקה הוא עשרה
 גדולים ט' זכוכ כהם כחל'ה

את עצמנו שאנו מובטחים בא"ר רחום שמכפר וסולח לעונותינו. לכן מראים את עצמנו שמהים בנקיות ובטהרה ולא עצבים ומנוולים כאבליים.⁶ ודרש שכל אדם ילך לבית הקברות להשתטח על קברי צדיקים בערב ר"ה⁶, ובמקום סכנה אין צורך⁷.

7 ודרש כל מה שיתן צדקה לעניים בער"ה יתן בעין יפה⁸. וכן כל צדקה⁹. והנותנין מעשר שלהן לעשות נרות להדליקם בשעת התפלה שלא כדין עושין, כי המעשר שייך לעניים⁹. ויתן להם הצדקה בשחר כדי שיוכל לקנות צורכו ליו"ט¹⁰. ואם העני מורגל להרבות מעודה, אל יאמר אדם מה לי לסייע לפורן הזה, דכ"ש שמצווה אתה להרבות אליו לסייעו, דכתיב די מחסורו (דברים טו, ח) ועובדא דרבא גבי פטומי ויין ישן. והי לך גופא דעובדא במסכת כתובות פ' מציאת האשה¹⁰, גבי רבא דעני א' היה רגיל בתרנגולת מפותמת כל יומא, אל רבא לא חיישת לדוחקא דציבורא אל אטו מדידהו קאכילנא מדרחמנא קאכילנא דתנינא עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו, בעתם לא נאמר אלא בעתו מלמד שכל אחד וא' נותן לו הקב"ה פרנסתו בעתו, אדהכי אתאי אחתי

שינויי נוסחאות

ג. בחלק מבי: דני ישראל... בא"ל רחום ומנון... ד. ולהיות זכין גדין (ש). ה. הנחמדין נגד הדין (ק. ביח). מאימא הדין שלפניהם (א). המאוימים כשנכנסין לדין (פ. ש). כ"א בשמחה וכלב טוב (שכט). וכן הוא באורח חיים² (1. שכט. 2. 6. הוספה: בער"ה קמוך למנהג רומנין וטובלין בלא ברכה, ומנהג מהר"י קג"ל שטבל ג"פ לנזפין בן בער"ה וכן בעיוה"כ³ (1. ביח. או. פרי. ג.) וכן כחב צדקה⁴ משום דמקרא יש ג"פ מקוה ישראל (יחזקאל לו. כה) (א). והיה מזריח לטובל גם נערים ונחולות שהגיע זמנם⁵ (פרי. ג.). ז. להכניע עצמו נגד יום הדין (אוק. שכ.). ז. לנטות וכה"ג (3. ש.); רשע (1. ח. מהר"י קג"ל דנהגין — להסענות — ולהרבות נדקה לעניים בער"ה (1. 1). ה. הוספה: כל השנה (די). ואם אין ידו משגת להרבות נדקה — יתן לפי השגות ידו אפילו — לפחות פת לחם ואל ישלחנו ריקם, וע"ז נא' אל ישיב דך נכלם (תהילים עד, בא) (1. 2. 6. שכט.). י. לזרוך פרנסת העניים (3. 3). להינות ממנו עניים (פרי. ח. ג.) דווקא (ג. ח.). יא. באכילה ובשמחה והזרוך להם (ש.). יב. צמפוקין (1. 2. 3. 6. שכט.). יג. לזולל וסובא (ש. פרי. ח. ג.). לרעבון (אוק. שכ. די.) למלאות גרונו (ש.).

2. סי' תקפא אך לא נמצא שם הלשונות שהובאו כאן.
3. כ"כ בשם רבינו המטה משה סי' חשפה, ובבאר היטב סי' תקפא ס"ק טז. וראה להלן בדיני עירוב סוף סי' ד.
4. ל.מ. וראה להלן בהלי' עירוב סי' ד הערה 9.
5. מנהג זה שיטבלו בתולות בער"ה לא מוזכר בספרי הפוסקים האשכנזים ורק החז"ר מנהג זה בעירוב, ראה להלן בדיני עירוב. אולם בשו"ת "יפה נוף" (הוצאת מכון ירושלים) חיו"ד סי' קיב החז"ר מנהג זה. וכ"כ בבן איש חי פרשת נצבים אות ג, הובא בכף החיים סי' תקפא אות פד.
6. כ"כ הד"מ סו"ט תקפא בשם רבינו, ופסק כן ברמ"א שם סעיף ג.
7. כ"כ בשם רבינו הא"ר שם ס"ק לט.
8. מקור הדין הוא בכלבו ריש הלי' ר"ה סי' סד, ומשמע שם דהטעם הוא משום דמתענין בער"ה, וכ"פ בד"מ וברמ"א הג"ל.
9. בלקט יושר ח"ב עמ' 76 כתב שם מהר"א להיפך, והשווה גם דעת רבינו כתשובותיו סי' נו ז.
- אכן בד"מ וברמ"א חיו"ד ריש סי' רמט נפסק כדעת רבינו כאן. וע"ע בשו"ת שכות יעקב ח"ב סי' פה בנידון.
10. סז, ב.

ספר מהרי"ל
מנבאים
מכון ירושלים

עצמי שוקדין עליו ומפרנסין אותו (ט) ונותנין לו לשם מתנה (י) וחוזרין (י) וגובין (י) [לו] (כ) לשום מלוה (כ) יד (א) המסמא את עינו והמצבה את כריסו (ב) והמעבה את שוקיו אין נפטר מן העולם עד (ג) שיהא לו כן: טן = גבאי צדקה אין רשאים לפרוש זה מזה (ד) אפילו נתן לו חבריו מעות שהוא חייב לו (ה) אפילו מצא מעות בדרך אינו רשאי ליטלן שנאמר (במדבר לב) והייתם נקיים מה' ומישראל אבל פורשים זה מזה (ו) לתוך חצר או לתוך חנות וגובין: [טז] מעשר (ז) (עני) [שני] אין (ח) פורעין ממנו מלוה וחוב → אין משלמין ממנו (ט) את הגמולים ואין פודין בו שבויים ואין עושין (י) בו שושבינות ואין נותנין ממנו דבר לצדקה אבל משלחין ממנו דבר של גמילות חסדים (יא) וצריך להודיע ונותנין אותו לחבר עיר בטובה: [יז] אמר ליתן ונתן, נותנין לו שכר אמירה ושכר מעשה. [אמר ליתן ולא הספיק בידו ליתן, נותנין לו שכר אמירה כשכר מעשה]. לא אמר ליתן אבד אמר לאחרים תנו (ט) נותנין לו שכר על כך שנא' (דברים טו) כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך וגו'. (ט) לא אמר לאחרים תנו ה' אבל מניח לו בדברים טובים, שנותנים לו שכר על כך, שנאמר כי בגלל הדבר הזה וגו': יקן מעשה במנובו המלך שעמד ובזבו (ט) את כל אוצרותיו (ט) בשני בצורת, (ט) אמרו לו אחיו: אבותיך גזזו אוצרות והוסיפו על (ט) [של] אבותם, ואתה עמדת ובזבת (ט) את כל אוצרותיך שלך ושך אבותיך. אמר להם: אבותי גזזו [אוצרות] למטה, ואני גזזתי (ט) למעלה שנא' (תהלים פה) אמת מארץ תצמח (ט) וגו'. אבותי גזזו [אוצרות] במקום שהיד (ט) שולט בו, ואני גזזתי אוצרות במקום שאין היד (ט) שולט בו, שנאמר (שם פט) צדק ומשפט מכון כסאך וגו'. אבותי גזזו אוצרות שאין עושין פירות, ואני גזזתי אוצרות שעושין פירות שנאמר (ישעי' ג) אמרו צדיק כי טוב (ט) וגו'. אבותי גזזו אוצרות של ממן ואני גזזתי אוצרות של נפשות, שנא' (משלי יא) פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם. אבותי גזזו (ט) אוצרות לאחרים, ואני גזזתי לעצמי שנא' (דברים כד) ולך תהיה צדקה (ט) לפני ה' אלהיך. אבותי גזזו אוצרות בעוה"ז, ואני גזזתי (ט) לעוה"ב, שנא'

הגהות הגר"א

חלופי גרסאות

(ז) ונותנין לו, וכו' וגובין הימנו. (ח) לשום מלוה (ט) ונותנין לו לשם מתנה (י) וחוזרין (י) וגובין (י) [לו] (כ) לשום מלוה (כ) יד (א) המסמא את עינו והמצבה את כריסו (ב) והמעבה את שוקיו אין נפטר מן העולם עד (ג) שיהא לו כן: טן = גבאי צדקה אין רשאים לפרוש זה מזה (ד) אפילו נתן לו חבריו מעות שהוא חייב לו (ה) אפילו מצא מעות בדרך אינו רשאי ליטלן שנאמר (במדבר לב) והייתם נקיים מה' ומישראל אבל פורשים זה מזה (ו) לתוך חצר או לתוך חנות וגובין: [טז] מעשר (ז) (עני) [שני] אין (ח) פורעין ממנו מלוה וחוב → אין משלמין ממנו (ט) את הגמולים ואין פודין בו שבויים ואין עושין (י) בו שושבינות ואין נותנין ממנו דבר לצדקה אבל משלחין ממנו דבר של גמילות חסדים (יא) וצריך להודיע ונותנין אותו לחבר עיר בטובה: [יז] אמר ליתן ונתן, נותנין לו שכר אמירה ושכר מעשה. [אמר ליתן ולא הספיק בידו ליתן, נותנין לו שכר אמירה כשכר מעשה]. לא אמר ליתן אבד אמר לאחרים תנו (ט) נותנין לו שכר על כך שנא' (דברים טו) כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך וגו'. (ט) לא אמר לאחרים תנו ה' אבל מניח לו בדברים טובים, שנותנים לו שכר על כך, שנאמר כי בגלל הדבר הזה וגו': יקן מעשה במנובו המלך שעמד ובזבו (ט) את כל אוצרותיו (ט) בשני בצורת, (ט) אמרו לו אחיו: אבותיך גזזו אוצרות והוסיפו על (ט) [של] אבותם, ואתה עמדת ובזבת (ט) את כל אוצרותיך שלך ושך אבותיך. אמר להם: אבותי גזזו [אוצרות] למטה, ואני גזזתי (ט) למעלה שנא' (תהלים פה) אמת מארץ תצמח (ט) וגו'. אבותי גזזו [אוצרות] במקום שהיד (ט) שולט בו, ואני גזזתי אוצרות במקום שאין היד (ט) שולט בו, שנאמר (שם פט) צדק ומשפט מכון כסאך וגו'. אבותי גזזו אוצרות שאין עושין פירות, ואני גזזתי אוצרות שעושין פירות שנאמר (ישעי' ג) אמרו צדיק כי טוב (ט) וגו'. אבותי גזזו אוצרות של ממן ואני גזזתי אוצרות של נפשות, שנא' (משלי יא) פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם. אבותי גזזו (ט) אוצרות לאחרים, ואני גזזתי לעצמי שנא' (דברים כד) ולך תהיה צדקה (ט) לפני ה' אלהיך. אבותי גזזו אוצרות בעוה"ז, ואני גזזתי (ט) לעוה"ב, שנא'

ב א ר י ם

יד המסמא. מרה"ה ה' עלנו כאלו עינו סמויה בכדי לקבל צדקה וכן כל הני דקחשיב הכא: טן גבאי צדקה. שנים שגובים צדקה דלוינה נגזית פחות השנים (כמבואר בבבא בתרא ח' ע"ב): ליטלן. לטעם כפ"ע אלא נותן לתוך כיס של צדקה. בא לבינה נותן שלא יתעוררו שנוכח מעות צדקה: לתוך חצר. לתקום קרוב שיראו זה את זה, ונגמ' הגורסא, אכל פורש זה לשטר זה לחנות" והוא הוא: טן מעשר עני אין פורעין. כו"ד סי' רנ"ג בבבאורי הגר"א אה"ח תפס לעיקר כי כריותה זו על בע"ה קאי: הגמולים. למי שנתן לו טובה דהוב כפריעת הוב חף שאינו חייב כ"כ: שושבינות. שרגילים לשלוח זה לזה כגמולין וכששלח ח' להכרו מהויב הכרו לשלוח לו כחורה כגמולין ונגמ' כדלוינים (כמבואר בבב"ב דף קמ"ה): לצדקה. אחרת שאינה לעניים: דבר

מצפה שמואל ומראה יחזקאל איכות' סס. [א] כמותו ס"ה. ב כ"ב ח. ויחוש' פ"ה. ג יחוש' דמאי פ"ג ו' ועי' כ"מ סס. [ג] ספרו כלה הוא ק"מ. ד קדושין ע"ג ועי' י"ד סי' רמ"ט סעי' ד' ועי' סס בבבאורי הגר"א סק"ו. ה ע"י קדושין לא. כ"ב ט: ויחושלמי פ"ה. ו כ"ב יא. ויחושלמי פ"ה: 145

תוספתא תנן יתקאל
הרב"ז ו' יתקאל ארומסן זלמן

סימן מ"א

למרבח המשרה ולשלום אין קץ.
אלימים חלפו למו האיר אל עבר פני אגודת
 אותיותיך העליונות וראיתי השאלה
 אשר שאלת ממני וז"ל. ראובן המפריש
 מעשר בכל שנה מרווחותיו אשר יזדמנו לו,
 אם רשאי להוציא ממצות הנ"ל בלימוד בניו
 ובנותיו להיות שאמרו חז"ל (כתובות נ, א)
 עושה צדקה בכל עת (תהילים קו, ג) זה הזון
 בניו ובנותיו כשהם קטנים. והשתא אם לזון
 אותם צדקה תחשב לו, בלימוד לא כל שכן,
 ע"כ תורף דברייך.

עוד שאלת אם יוכל לקנות ממצות הנ"ל
 ספרי קדש⁸⁷ אך בכח מפורש עליהם
 קדש לה' כדי שלאחר ימים יוצאי חלציו
 יבינו וידעו שאינם משלהם ולא מרכוש
 אביהם למען לא ישלטו בהם בנכסיהם, ע"כ
 לשונך.

והנה אשיב על ראשון ראשון כו' כפי חק
 החיוב המוטל עלי, אך בקצור מופלג
 כי לית דין צריך בושש דהאי ק"ו פריכא
 הוא, קול יוצא ושוברו עמו מכמה טעמים
 הכרחיים, חדא דמעשר לחוד וצדקה לחוד
 כמפורסם לכל יודע ספר שהם חלוקים זה
 מזה במילי טובא כדאיתא בפרק קמא
 דתענית ובירושלמי דפאה. ואפילו לפי מה
 שעלה על דעתך דמעשר וצדקה הכל חדא,
 אין הנדון דומה לראיה כלל, אלא אדרבא
 ואדרבא משם ראיה מבוארת ומבוררת
 שאינו רשאי להוציא מצות המעשר בלימוד
 בניו כל זמן שהוא חייב לשכור מלמד לבנו
 ללמדו, דהיינו עד שיקרא תורה שבכתב

כולה כדאיתא בפרק קמא דקידושין (ל, א),
 ולדעת הרמ"ה עד שילמוד גם כן משנה
 וגמרא הלכות ואגדות אם אפשר ליה דלא
 דחיקא ליה שעתא כמ"ש הטור יו"ד בשמו
 בסי' רמ"ה. וזה משום שפירש רש"י על הא
 דאמרינן בפרק נערה שנתפתחה (כתובות נ, א)
 עושה צדקה בכל עת זה הזון בניו ובנותיו
 כשהן קטנים שתמיד יום ולילה הן עליו
 והיא צדקה שאינו חייב עליו בהם, ע"כ.
 ופשוט הוא דמ"ש שאינו חייב עליו בהם,
 ר"ל שהם יתירים על שש שנים שאינו חייב
 במזונותיהם ולפיכך כשהוא זונם צדקה
 תחשב לו, דאילו פחותים מבני שש שנים
 חייב הוא במזונותיהם כדאיתא בסוף פרק
 אף על פי (כתובות סה, ב) דרש רבי עולא רבה
 אפיתחא דבי נשיאה אף על פי שאמרו אין
 אדם זן את בניו ובנותיו כשהן קטנים אבל
 זן קטני קטנים עד כמה עד בני שש. וכן
 כתב הרמב"ם בהדיא כדפירש רש"י בפרק
 עשירי מהלכות מתנות עניים (הלכה ט"ז)
 וז"ל, הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים
 שאינו חייב במזונותיהן כדי ללמד הזכרים
 תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה הרי זה
 בכלל הצדקה וצדקה גדולה היא שהקרוב
 קרוב קודם כו', ע"כ. ולא נעלם מעין כל
 מעיין אפילו למתחילים שהוכרחו רש"י
 והרמב"ם לפרש הא דאמרינן עושה צדקה
 בכל עת זה הזון בניו ובנותיו כשהם קטנים
 דמיירי דוקא שאינו חייב במזונותיהם,
 משום דלא מיקרי צדקה אלא דוקא כשאדם
 עושה דבר שאינו חייב חוב גמור בלאו הכי,
 ולפיכך הזון בניו ובנותיו כשהם פחותים
 משש שנים לא מיקרי צדקה כיון שהוא
 חייב לזונם וכיפינן ליה לזונם, מה שאין

וכה בה האב לכל
בזכותם כו'.

ופוסקים הנזכרים
 בשם מהר"ם לא
 ם טעם מהנך ב'
 שלא היה לו שום
 ה, אפילו הכי אין
 ונו בידם כמ"ש
 בהדיא, הא דאמר
 חד הוה והשתא
 כן שלא יתרעמו
 נמי אם לא שבק
 צי מסלק, וכבר
 מדברי הרמב"ם
 זיים וכתב בפרק
 פליג על מהר"ם
 ק כתב על דברי
 למא דוקא גבי
 ; יכול לטעון הם
 וביהם וכן משמע
 ליה שתלא שכיב
 ל. נראה שדעת
 יי וסייעתו, וכבר
 חז"מ סימן קע"ו
 זרמב"ם וסייעתו
 והר"ם, וכן פסק
 גיה עליו הגאון
 ייקר ודלא כדעת
 ם מהר"ם. על כן
 'אובן בנדון דידן
 של שמעון עד
 קא אפילו בלא
 מה שטען, זהו
 עליו שום אדם
 - לי לבי.

זיילנבורג

87. עיי' שבות יעקב ח"ב סימן פ"ה בזה.

באון מופלג יעבר קרו איילן קרום
 בכנון אכנין

8

הדין כן אם הם יתרים על שש שנים דלא כפינן ליה לזונם כדאיתא בפרק נערה שנתפתחה, וכמ"ש התוספות בסוף פרק אע"פ⁸⁸.

והשתא זכינן לדין שאינו רשאי להוציא מעות המעשר בלימוד בניו כיון שהוא חייב חוב גמור שילמד לבנו תורה או לשכור מלמד לבנו ללמדו תורה⁸⁹, שנאמר (דברים יא, יט) ולמדתם אותם את בניכם, וכבר כתבו הגהות מיימוני בפ"א מהלכות תלמוד תורה (אות א') דכפינן לאב ללמדו או לשכור מלמד לבנו דמאי שנא האי עשה של ולמדתם מעשה דסוכה ולולב דכפינן עלייהו כו'.

ועוד כפי הנראה מדברי הפוסקים יש למעשר דין מעשר עני משום דמעשר (הוא) [זה] שייך לעניים דוקא⁹⁰, ולכן פסק רמ"א ז"ל בהג"ה שלחן ערוך ביו"ד סימן רמ"ט (סעיף א') וז"ל, ואין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה כגון נרות לבית הכנסת או שאר דבר מצוה רק יתנו לעניים, ע"כ, וכן תמצא במהרי"ל ריש הלכות ראש השנה⁹¹. ומדכתב או שאר דבר

מצוה רק יתנו לעניים, משמע בהדיא שאינו רשאי להוציא המעשר לשום דבר מצוה לא בלימוד בניו ובנותיו ולא לקניית ספרים כדין מעשר עני כדתניא בתוספתא דפאה פ"ד (הלכה ט"ז) וכתבו הרמב"ם בסוף פ"ו דהלכות מתנות עניים (הלכה י"ז). וכל שכן לפי מה שכתב הרא"ש בהלכות קטנות (הלכות ספר תורה פסקא א') דהאידינא שכותבין ספר תורה ומניחים אותו בבית הכנסת לקרות בו ברבים מצות עשה על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה משנה וגמרא ופירושיהם להגות בהן הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה דכתיב (דברים לא, יט) ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם, ועל ידי הגמרא ופירושה ידע פירוש המצות והדינין על בוריין, לכן הן הן הספרים שאדם מצווה לכתבם וגם שלא למכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה, ע"כ. אם כן מי שקונה ספרים לא מיקרי צדקה כיון שהוא חייב לקנותם, כשם דלא מיקרי צדקה מי שזן בניו ובנותיו כשהם פחותים משש שנים כיון שהוא חייב לזונם כמו שנתבאר, כן נראה לי. שוב מצאתי בתשובות מהר"ר מנחם ז"ל בסי' תנ"ט⁹²

88. הנה הט"ז יו"ד סי' רמ"ט סק"א העמיד הגמרא דכתובות בבניו הקטנים וכ"כ בשו"ת חות יאיר סי' רכ"ד. ועי' בראשון לציון ליו"ד שם דהקשה על הט"ז בזה ובפרי יצחק ח"ב סי' כ"ז וע"ע בשו"ת בית דינו של שלמה יו"ד סי' א'.
89. עי' בד"ז בלקט יושר יו"ד (עמ' ע"ו), שו"ת משיב דברים יו"ד סי' קל"ז, ופרי יצחק שם.
90. כ"כ במהר"ם מרוטנברג דפוס פראג סי' ע"ד, ובשיטמ"ק כתובות נ, א בשם הרב המעילי, ובמהרי"ל הנוכח להלן ברבינו וכן בשו"ת סי' ג"ו ובשו"ת החדשות סי' ק"ח, וכ"כ בשו"ת ר' עזריאל דאינה סי' צ"ט.
91. וכ"פ הלבוש יו"ד שם ס"א. אמנם באבקת וכול סי' ג' והובא בשיירי כנה"ג יו"ד שם כתב דמותר לקנות מצוה בזה באם המעות המכירה ניתנות לעניים. וע"ע בשל"ה עיני צדקה ומעשר, ובט"ז שם ובנחלת שבעה סי' ד' וסי' ח' ובשבות יעקב ח"ב סי' פ"ה ופ"ו ובברכי יוסף יו"ד שם, ובלב חיים ח"ב או"ח סי' כ"ז
92. מהר"ר מנחם ב"ר פנחס מעיל צדק הנקרא מהר"ם מ"ץ הביאו מהרש"ל ביש"ש ב"ק פ"ח סי' ס"ו, וכי' הרחידי"א בשה"ג דכפי הנראה היה מתלמידי או בזמן של רבינו יונה בעל איסור והיתר שהיה תלמיד תרומת הדשן. והתשובה היא בסי' תכ"ט ולא כנדפס בפנים.

וז"ל, אשר שאלת אם מן המעשר, כך אני רגי כל מצוה שחבא לידו כ או להכניס חתן לחופ לקנות ספרים ללמוד לאחרים ללמוד בהן אם ולא היה עושה אותה נ המעשר ובלאו הכי אסו כן נ'

נאם הצעיר יששכר

סימן

שר וגדול בישראל ו שמואל נר"ו, ו להקריב לפני מזבח רו אשר דבר עבדו הקטן יתרצה להשיב לי מענו לראות תשובה מאשר על מכתבו מכתב אלו פיו הקדוש יחווה דע המת ביו"ט שני בא בכאן, ועונותי הטו לב

93. ז"ל השאלה והתשו וקשה אי בבית רא אמאי נקדמיה והא הכפורים, שאין מג כלל ולא הוזכר ב לא הוצרך להזכיר בשמן המשחה הא נגנזה צלוחית של דכיא כיון דכתיב בחיר ה' ומלך על קדש יהיה זה לי,

וז"ל, אשר שאלת אם רשאי לקנות ספרים מן המעשר, כך אני רגיל להורות לבני אדם כל מצוה שתבא לידו כגון להיות בעל ברית או להכניס חתן לחופה וכיוצא בהן וכן לקנות ספרים ללמוד בהן ולהשאלם לאחרים ללמוד בהן אם לא היה יכולת בידו ולא היה עושה אותה מצוה יכול לקנות מן המעשר ובלאו הכי אסור, ע"כ ותו לא מידי כן נ"ל.

נאם הצעיר יששכר בער אייזנבורג

סימן מ"ב

שר וגדול בישראל כרבותינו שכבבל רב ושמואל גר"ו, הן עוד היום אמרתי להקריב לפני מזבח רום הדרו אלה הדברים אשר דבר עבדו הקטן צעיר מתלמידי. אולי יתרצה להשיב לי מענה לשון ואם לא זכיתי לראות תשובה מאשר כתבתי ליפעת זהרו על מכתבו מכתב אלהים. ושם שאלתי את פיו הקדוש יחזה דעתו דעת עליון בלווי המת ביו"ט שני באלו הספינות הנוהגים בכאן, ועונותי הטו לבלתי ראות מעשה ידיו

כראות פני אלהים. ומה אעשה ונפשי חשקה ללמוד תורה מפיו אשר לזה גמרתי לכתוב שורות(ים) אלה, ואם אהיה עליו למשא עם האדון הסליחה. וזיו הודו יצוני לבל אעמיסהו עוד כי כן אעשה, אך הפעם הרשני אדוני ואומר לפניך דבר ממה שלמדתי במסכת הוריות כי לא שכחתי מצות אדוני לעמוד על משמרת המחברים לראות אם יש איש מדבר בזה. והנה ראיתי בתשובות הרמ"ע (מפאנו) נר"ו בההיא תשובה דעשר בעיי סי' ק"ב בשאלה ששית הקשה דבסוף הוריות (יג, א) ת"ר משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים וכו' וקשה אי בבית ראשון נמשחה ואי בבית שני מי איכא משוח וכו' והשיב מה שהשיב⁹³. ובהרמנותיה דמר נראה לע"ד לא קשה מידי, דלעולם בבית ראשון מיירי, והכונה היא היכא דליכא שמן המשחה דאז מרבין ליה בבגדים וכדכתב הרמב"ם פ"ד דכלי המקדש (הלכה י"ב). ואף על גב דבבית ראשון לעולם היה שמן המשחה, אתרמאי מילתא הכי, ולא בעבור זה יניח מלומר הדינים היכא דיארע הדבר אף על גב דלא אירע מעולם, וכמה דינים יש שמעולם לא נהיגי בהם כגון בן סורר ומורה למאן דאמר

93. ז"ל השאלה והתשובה: בסוף הוריות י"ג ע"א ת"ר משוח בשמן המשחה קודם למרובה בגדים וכו' וקשה אי בבית ראשון נמשחה ואי בבית שני מי איכא משוח, ואי באפרסמא דכיא מפני המחלוקת אמאי נקדמיה והא ליתיה בפר ולאו מקודש מחברו הוא. תשובה, לעולם בבית ראשון ובנתרבה ביום הכפורים, שאין משיחתו דוחה לא שבת ולא יום טוב. אבל אפרסמא דכיא ודאי אינו מוסיף קדושה כלל ולא הוזכר בכהנים לא שמענו אלא במלכים ביהוא בן נמשי וביהואחו, אף על פי שהרמב"ם לא הוצרך להזכיר יהואחו כהלכות כלי המקדש פ"א שנמשח באפרסמא דכיא משום דאפי' תימא בשמן המשחה הא הנה חזי ליה לפיכך הוזכרו תחלה עם שלמה ויואש אעפ"י שבימי יהואחו כבר נגזרה צלוחית של שמן המשחה; וכבר נשאלנו על שאלו אם נמשח בשמן המשחה או באפרסמא דכיא כיון דכתיב ביה פך ולא קרן, ומסתברא לן בשמן המשחה, שאין קרן מעכב בו, ונקרא שאלו בחירי' ומלך על כל ישראל ועדיין לא נבחר דוד והוא עצמו קראו משיח' ה' כדכתיב שמן משחת קדש יהיה זה לי, דאי באפרסמא דכיא מאי רבותיה.

שאלה פה

בענין מעות מעשר כספים בזמן הזה אם מותר ליקח ממנו שכר משרת ומשרתת והאריך השואל.

76

מהמופלא מהור"ר מנחם מן גר"ו דיין דק"ק ווירמישא וז"ל ראובן שצריך למשרת ומשרתת שהוא סגי ליה לפי עבודתו אכן רצונו בבת דעת את דרכי ה' והקטנים לאו בני דעה ניהו ושאלתו אם רשאי ליתן תוספת שכירות מה שנותן לגדולה יותר מלקטנה ממעשרו דלכאורה נראה דאסור דמסתמא גם כוונתו לעבידתא שפירתא ולהשגחה פרטות בכל צרכי בית דליתא בקטנה והוי פורע חובו ממעשרו דעבידתא שפיר והשגחת ביתו בדבר שבממון כל הנאה שלו הוא ואי משום השגחה בדבר איסור והיתור אי לאו האי אמתא דכי רבי מלומדת הלא עליה דידיה רמיא להשגיח דאדם נתפש על אנשי ביתו ועליו להביא קרבן לכפר בעדו ובעד ביתו אף דקאי אידועים דברים השכוחים ורגילין לפגוע פגיעה רעה בקטנים בודאי חייב בידועים ובלא יודעים הגם דלאו קטנים ממש גינהו במילי דשמיא ודאבות קטנים הם למאן דבעי למהוי חסידא וא"כ עלינו להשלים מדידיה אדידיה.

אכן אחר העיון אפשר להתיר באשה שלדברי הכל טובת הנאה שלו וכמו שכתב הש"ך בשם מהר"ם מרוטנבורג מביא להלכה דאפילו לבניו יכול ליתן ממעשרו ואם לא יתירו לו ליתן ממעשרו היה בודאי נותן משלו כרחם אב על בנים ולא מפליג בין עשיר לעני ובנדון דידן בעי מגברא דלית ליה ביכלתו לשכור משרתיו כנ"ל והש"ך מפריז מדתו יותר להתיר בפירוש אפילו יש לו יכולת לפרנס ממקום אחר.

וגם בזאת מנחם נפשי בשאלתי להתיר דמדמה לצדקה ובצדקה הלכה רווחת בשו"ע יחא עניים בני ביתך ומביא הש"ך פירוש הרמב"ם וז"ל דהיינו שמצוה שיהא בני ביתו עניים יתומים ומוטב להשתמש בהן ותחשב לו לצדקה עכ"ל דלפ"ז המשמעות שרשאי ליתן כל השכירות ממעשרו אכן יש לחלק בין צדקה למעשר דצדקה אין לו שיעור ויצא בשלישית השקל לשנה ממילא אין הפסד לצדקה אבל מעשר עני יש לו קצבה מדאורייתא נמצא פורע חובו ממעשרו אבל בנדון דידן דפורע עיקר חובתו מן החולין אך ליתר שאת ופעמים שתוספת מרובה על העיקר על כן אמרתי בלבבי אלכה ואדרוש את אדוני כי משפט לאלהי יעקב לחק לישראל ואקוה לענוותנתו במקום גדולתו להאיר עיני בתורתו להשיב נפשי בשבות יעקב כ"ד תלמידו הצמא למים מבאר המוכחר שבאבות לגול האבן מפיו אנו חיינן ה"ק מנחם מגלי בן הרב הגדול מהור"ר אליעזר פייבש ז"ל איש אונא.

תשובה הנה שאלתו חכם חצי תשובה עושה כולה קבלתי וטרם אחלה לדבר ולהוות דעתי מוכרח אני לברר עיקר מטרין של דין מעשר כספים בזמן הזה מאין מקורן נובעין כי ז"ל ה"מ"ו (יו"ד) בסי' של"א ס"ק ל"א [ל"ב] נראה דיש לדמות מעשר שמפרישן מן הריווח לדין מעשר עני של תבואה ופירות ומו"ח ז"ל כתב שלמעשר ממון שלנו אין בו חיוב לא מן התורה ולא מדרבנן ותמהתי שהרי בר"ס רמ"ט מבואר שחיוב

נמור הוא כמ"ש כל : הביאו בשם הירוש' וכו' שלא להשוות דב גם בתשובת פני ה"ל כללא דמלתא בהא הנראה בעיני טורח בחו לדמות מעשר שלנו ל שאינו אלא מנהג עכ"ל הראיה מסי' רמ"ט ואז לדברי הב"ח כי ז"ל הו עניים והטור בסי' רמ"ט משגת יתן כפי צורך ענ לכל צורך עניים יתן כפ לתן עד חומש נכסיו מ מעשרה מדה בינונית וקאמר בירושלמי שנה מכאן ואילך חומש מה אדם את עצמו פחות נ עכ"ל. הרי מוכח להדין לתת שלישיית שקל בש מכאן עין רעה ולא ק מעשרו ועבריינ מקרי אלא ודאי דאין כאן שמקרי עין רעה שאי בהרווחא ולא ש

וגם משמע מלשון ה"מ דקיימא עניים לפני מחויב ליתן בדרך צדי אבל היכי דלא קיימי שלישיית השקל ואי מו להפריש כמו מעשר ו ותו דאי מתורת מעשה מצוה מן המוכחר במעשרות מעשרותיו נ מי שהוציא והו עלה נ נ"ד אע"ג דאפשר לחק

ש"ג שבו יצק חלק ב
א"י חנו הוצא סס"ו ע"ו

גמור הוא כמ"ש כל הפוסקים והבית יוסף הביאו בשם הירושלמי עכ"ל הט"ז.

מעשר מ"מ הש"ס והפוסקים סתמא נקט משמע דאין חלוק.

משרת

זי להתיר דמדמה ווחת בשו"ע יהא פירוש הרמב"ם בני ביתו עניים בהן ותחשב לו ות שרשאי ליתן יש לחלק בין לו שיעור ויוצא ילא אין הפסד יש לו קצבה ו ממעשרו אבל ו מן החולין אך גרובה על העיקר אדרוש את אדוני לישראל ואקוה איר עיני בתורתו ד תלמידו הצמא ות לגול האבן י בן הרב הגדול ל איש אונא.

וכדרי שלא להשוות דברי הב"ח לטועה גמור גם בתשובת פני יהושע סימן ב' מסיק וז"ל כללא דמלתא בהא סלקינא ובהא נחתנין דנראה בעיני טורח כחנם לעשות שאלה מזה לדמות מעשר שלנו לשם מעשר דאורייתא שאינו אלא מנהג עכ"ל וכן נראה לי עיקר ואין ראיה מסי' רמ"ט ואדרבה משם יש ראיה לדברי הב"ח כי ז"ל הרמב"ם פ"ז מה' מתנות עניים והטור בס"י רמ"ט שיעור נתינתה אם ידו משגת יתן כפי צורך עניים ואם אין ידו משגת לכל צורך עניים יתן כפי השגת ידו וכמה הוא יתן עד חומש נכסיו מצוה מן המובחר ואחד מעשרה מדה בינונית פחות מכאן עין רעה וקאמר בירושלמי שנה ראשונה חומש מהקרן מכאן ואילך חומש מהריווח ולעולם לא ימנע אדם את עצמו פחות משלישית השקל לשנה עכ"ל. הרי מוכח להדיא דאין חיוב מדינא רק לתת שלישיית שקל בשנה וגם מדקאמר פחות מכאן עין רעה ולא קאמר דאינו יוצא חיוב מעשרו ועברייין מקרי שעבר על מצות מעשר אלא ודאי דאין כאן חיוב מצד המעשר רק שמקרי עין רעה שאין מקיים מצות צדקה בהרווחא ולא שהוא חיוב מדינא.

אכן אם יש מקום לסתור דברי הב"ח יש לסתור דבריו כמ"ש גיסי הגאון הגדול מהר"ד אופנהיים נר"ו בתשובת חות יאיר סי' רכ"ד מכח דברי התוספות בתענית דף ט' ע"א דמשמע שיש לו סמך ורמז מן התורה אכן גם בזה אין דבריו מוכרחים כל כך דאפשר דספרי רק אסמכתא בעלמא קאמר כמ"ש שם בתשובה ולא חש לה הב"ח כיון שאינו מפורש בש"ס שלנו וכן משמעות גדולי פוסקים ראשונים שהשמיטו דין מעשר עני בזמן הזה לענין כספים משמע דליכא חיוב מדרבנן מדינא כלל.

ותדע שהוא כן דהרי מעשר עני בתבואה אינו מחויב ליתן רק בשנה שלישית וששית וכספים יהא חמיר ליתן תמיד ממה שחנן לו ה' הלא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אלא ודאי שאין כאן חיוב מדינא אפילו מדרבנן ולכן לא נהגו כן בכל המקומות אכן במקום שנתפשט המנהג או מי שרוצה להחמיר על עצמו ונוהג להפריש מעשר ודאי כוונתו שיהא לו דין מעשר עני גמור ולהכי פסק רמ"א (ביו"ד) בריש סי' רמ"ט כמהרי"ף דאין לעשות ממעשר דבר מצוה כגון גרות לבה"כ או שאר מצות רק יתן לעניים וכ"פ בתשובת באר שבע סימן מ"א ואפשר דגם דין נדר לדבר מצוה נגע בו להיות לו דין מעשר עני גמור וא"כ זכינו לדין דאסור לפרע ממנו חובותיו.

וא"ל יאמר. האומר דהא כבר נתפשט המנהג כחתן וכלה שמשלמין ממעות מעשר הכלי זמרים ומשרתי סעודת נשואין ולא הוי כפורע חובו אי משום הא לא אריא דסמך מנהג שלהם על לשון הרמב"ם וטור שכתבו

וגם משמע מלשון הטור והרמב"ם דוקא היכי דקיימא עניים לפנינו ומבקשים צרכם אזי מחויב ליתן בדרך צדקה או חומש או מעשר אבל היכי דלא קיימי עניים א"צ ליתן רק שלישיית השקל ואי מתורת מעשר קאמר צריך להפריש כמו מעשר תבואה כשנגמר מלאכת ותו דאי מתורת מעשה קאמר איך קאמר חומש מצוה מן המובחר הלא אמרינן המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין כדאיתא בפרק מי שהוציאווהו עלה נ' ופרק כל המנחות דף נ"ד אע"ג דאפשר לחלק בין מעשר עני לשאר

זכם חצי תשובה י וטרם אחלה אני לברר עיקר בזמן הזה מאין ו"ד בס"י של"א לדמות מעשר מעשר עני של שלמעשר ממון רה ולא מדרבנן מבואר שחיוב

דמותו ליתן מעשר עני לתגמולין של גמילת חסדים וכבוד אורחים והכנסת כלה בכלל משא"כ שכר פועל ממש בנדון השואל ודאי דאסור וגדולה מזה משנה ערוכה היא פ"ה דפאה משנה ו' לא ישכור אדם את הפועלים ע"מ שילקט בנו אחריו ועי' שם הרע"ב שעל ידי כן מגכה לו מן השכירות ונמצא פורע חובו משל עניים וכן הוא בפירוש הר"ש והוא מהירוש"למי וכן פסקו כל הפוסקים הראשונים.

ומה שמצדד מכ"ת בטעם קלוש שיש צד מצוה לאפרושא מאסורא וכה"ג אין בדבריו טעם כעיקר להקל בענין זה דמסתמא אמרינן לא ישכור אדם פועלים וכ"ש ליתן להם שכירות גמור ממעשרו ומה שמביא מכ"ת מדברי הש"ך סי' רנ"א וז"ל ויהא עניים בני ביתך וכתב הש"ך בשם הרמב"ם ויתחשב לו לצדקה דלפ"ז המשמעות דמותו לשלם מהצדקה וה"ה ממעשר עכ"ל זה ודאי אינו

דלשון זה ויתחשב לו לצדקה אינו מדברי הרמב"ם פ"י מה' מ"ע רק מדברי פור שם ולא לצדקה ממש קאמר אלא נקט לישנא דקרא דפרשת לך לך והאמין בה' ויתחשב לו לצדקה כתרגומו לזכות וכן פרש"י.

וכן כל המצות שאינו לעניים ממש כגון להיות בעל ברית או להכניס חתן וכלה לחופה פסקו האחרונים הפ"ז והש"ך דאין לשלם ממעות מעשר וכן לקנות ספרים אם לא שאין יכולת בידם ולא היה עושה אותן המצות וכן מסיק שם בתשובת באר שבע ולענין קניית מצות בכה"כ כתב שם בתשובת פני יהושע דמותו לפרוע מהן עיין בט"ז סי' רמ"ט שמחלק בדבר אבל להקל כולי האי ולשלם שכירות פועלו ומשרתו או משרתת כולי האי ואולי יבא מידי אפרושא מאיסורא לא נראה לי:

הקטן יעקב

שאלה פו

מי שנותן מעשר לחלק לעניים אי מנכה ההיזק ממקום אחר.

מי שנוהג כל ימיו להפריש ממה שהרוויח מעשר לחלק עניים כשבא לחשבון אי מנכה ההיזק ממקום אחד למה שהרוויח במקום אחר ואח"כ יחלק המעשר אי נימא דמיד שהרוויח דבר מה בסתורה מחויב להפריש מעשר ואין לי שלהם היזקו בשל עניים רק המקום ימצא חסרונו ממקום אחר.

תשובה. שאלה כזו ממש מצאתי ראיתי בתשובת חות יאיר בהשמטת דף רע"א ע"ב שמסתפק בזה וכתב וז"ל ואם יש מקום להסתפק במעשר כספים היא מי שקבל

עליו בנדר לעשר הרווחים אם יש לו ריוח בין והיזק בתבואה אם מנכה ההיזק מן הריוח או מחויב ליתן מכל הריוח ונראה דלגבי נדרו אשר נדר דרך כלל דמי לחד שטרא ותרי עסקא דלהדדי משתעבד רק צ"ע אם כבר נתן לקלפי מעשר רווח יין ואחר חצי שנה נזדמן לו היזק וכו' יחזור לעשות קודש חול ולית מן המעשר ועוד איזה זמן וגבול ניתן לו ואפילו אחר כמה שנים נמי ונראה דמי שנהג ורוצה לצאת ידי שמים יהיה לו פנקס מיוחד למעשרו ויקבע לעצמו יום מיוחד בכל ג' חדשים או חצי שנה שיעשה חשבון ומשם והלאה לא

החשב למפרע כי הוא לקבוע ער"ה כי בר מזונותיו עכ'

ולא ידעתי תחלה מן מאי קא ניחא לי

קביעות זמן איך נעלם אין מעשרין משנה הוצא שנה שנה וא למעשר עני ממש ראו ג"כ הכי אך שאין זה ז מעשרין רק מגדולים ל לענין משא ומתן אין ו ומתן וכאשר

ועיקרא דדינא פרכא הוא שותף

הוצאת והיזק וכ"כ פתשוכה סי' רכ"ד ו

קדש לחול חברותא מעשר עני בתבואה ו

לו היזק ממקום אח ונתגדל לו בתבואה

נאמר דהא אפילו הו תבואה שנתגדל אי

והוצאת הפועלים מ ודישה וזורה לרוח

דמנחות דף ע' ע"א ו חות יאיר סימן רכ"

מהר"ר דוד אופנהיינ בעל חות

אע"ג דלענין מעשר ולמעשה דיש

כמו קרן עצמו ודבריו אך נראה לי לחלק בו

הוא נוסע לשוק לקו

שׁו"ת מלמד להועיל

כולל שאלות ותשובות על ד' חלקי שׁו"ע
והערות על הש"ס

מאת

מוהר"ר דוד צבי האפפמאן (הופמן) זצ"ל

ראש בית המדרש לרבנים בברלין ומגדולי הפוסקים בגרמניה
נולד בשנת ה'תר"ד ונפטר בשיבה טובה בשנת ה'תרפ"ב

יצא לאור בפעם הראשונה בשנת ה'תרפ"ז
ומאז צולם עשרות פעמים, והופץ בארץ ובהו"ל

עתה יוצא הספר לאור בעה"ת לראשונה בעריכה חדשה
עם תרגום הקטעים שבגרמנית לעברית
ועוד תוספות ותקוני טעויות דפוס רבות

ע"י

הרב דוד צבי הופמן
נינו של המחבר

מאן עיה"ק ירושלים תובב"א
שנת ה'תשי"ע

כזה (הרב הון עשיר עי"ש) לענ"ד לא יפה כיון, רק דהאמת דהאפיה כאחת - ר"ל בתנור אחד - מוכרחת לחיוב חלה, ואע"ג דלא איתפריש הכי בדברי הפוסקים ז"ל אפ"ה כ"ע עיקר לדינא ודו"ק. עכ"ל הר"א ברגמן זצ"ל.

ועיין בשו"ת בית אפרים חיו"ד סימן ס"ט שפלפל ג"כ בד"ן זה והעלה דכיון דסופן לצרפן בתנור א' או בסל אין החילוק פוטר מחלה דלא מיקרי חילוק כיון שסופו לצרף החלקים. והנה אם סופו לצרפן בסל אחד ואופה בב' תנורים תליא בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בפסחים מ"ח ע"ב וקיי"ל כר"א דסל מצרפן. אך צ"ע אי רשאי ליטול חלה מהעיסה ע"י שהסל יצרף החלקים לבסוף, אע"פ שאופה בב' תנורים, ומכש"כ אי רשאי לברך על סמך שסל מצרפן לבסוף. ובשלמא אם אופה בתנור אחד י"ל דלא מיקרי חילוק מה שדעתו לחלק כיון שדעתו לצרפן בתנור ודעתו שחילקן הוא שצירפן והפה שאסר הוא הפה שהתיר, אבל אם אפאן בב' תנורים הרי חילקן ע"י מעשה ואיך יצרפן ע"י מחשבה שחושב לצרפן בסל ויברך מקודם. אשר ע"כ נ"ל דמידי ספק מיהת לא יצא ולא יברך בענין זה, אך אם דעתו לאפות בתנור אחד צדקו דברי הר"א בערגמאן זצ"ל דאפילו הם של ב' בני אדם חייבת בחלה בודאי דהחילוק לא מיקרי חילוק כיון שמצרפן בתנור אחד, ומקרא מלא הוא ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד.

ועוד אפשר לומר דהיינו פלוגתא דר"י ורבנן בפסחים ל"ז ע"ב, דר"י דריש קרא דואפו עשר נשים וכו' לאפוקי אלפס ותנור, דהיינו שנאפה הלחם ב' פעמים,

וחכמים סברי דבא לאפוקי היכי דלא אפו כל השיעור בתנור אחד אלא בב' תנורים דזה אינו קרוי לחם א' לענין חלה. וכיון דקיי"ל כרבנן דר"י (עיין שם בתוס' ד"ה דכ"ע) א"כ יש לפטור אם חלקו ואפאו בב' תנורים, אפילו באדם אחד ומכש"כ אם הוא של שני בני אדם. ועיין צ"ח ברכות ל"ז ע"ב לתוס' ד"ה לחם.

סימן קב

7 שא"ל: מי שנוהג להפריש מעשר כספים - ורוצה לנכות מכסף מעשר מה שנותן לקהל אי שרי.

תשובה: מצאתי כתוב (והוא מן הגאון ר' מענדל קארגויא) וז"ל: עיקר חיובא דמעשר כספים כתבו התוס' בתענית דף ט' דבספרי יליף לה מקרא, וליתא בספרי אלא בילקוט (ואני ראיתיה בפסיקתא דרב כהנא) "מכאן רמז למפרשי ימים ולבעלי פרגמטיא להוציא עישור לעמילי תורה". ומשמע מזה דעיקר מצות מ"כ ליתן ללומדים עניים, או לקנות ספרים ע"מ להשאלן לעניים. ואע"ג דעכשיו אין מדקדיקין בכך ונותנין לעניי עולם, היינו משום דמסתמא מתחילה היה דעתו לשם כך, אבל ליתן ממנו לקהל ודאי לא היה דעתו מתחילה לכך. ואע"ג דהקהל מוציאין הרבה ממעות הנתינה לצורך העניים, וללמוד הילדים, מכ"מ כיון שיש בכלל הוצאת הקהל ג"כ הרבה דברי הרשות, א"כ מי שמוסר מעות לקהל הוי כמי שמתנה עמהם להוציאן לדברי הרשות, דקיי"ל אין ברירה. ומטעם זה כתב מהרימ"ט מי שמודר הנאה מאחד מיחידי הקהל יכול

לקבל פרס מקופת הק' אותו היחיד מעורב מיד שמוסר לקהל ומדידהו שקיל. וכל מן מ"כ שלו לקהל בתורת נדבה, ואפ"ה אבל בנדון דנן שהו לקהל סך ידוע קצונו דבר פשוט הוא דו שמחוייב מכ"מ, כמו ראייה ממס' ביצה דף אינו בא אלא מן החו דמאי ראייה מהתם, מעשר דהוי דאוריית ראייתו שהקשה כן, אב כספים הוא דרבנן, להפריש וגם כבר הפ ואסור לשנות בלי הת של"א בסופו שהביא "מעשר עני אין נו פירוש אם מחוייב כ ידוע או לקרובו אסור דדבר שבחובה אינו ומעשר כספים דינו שכתבו הפוסקיני

ואו"י אם מתחילה והיה מתחילה מעשר דשרי, משום לדבר מצוה הם, וצ' מעשר תשובת שאילה ותשובות מו"ר מהר" ואולם מתשובת מהר" נראה דאסור גם בכה"ו של"ד. ועיין גוביי"ק סימן קצ"ח, ובתשו' ובפ"ת סיני

סימן קג

שאלה: האם נוהג שכחה בהני דברים ששנינו בפ"ק דפיאה שאין פיאה נוהגת בהן, כגון תאנים וכיוצא בהן או לא?

תשובה: תחילה אעתיק לך מ"ש בענין זה הרב הגדול מו"ה אליעזר בערגמאנן זצ"ל תלמידו של הגאון מו"ה אברהם בינגא אב"ד דק"ק ווירצבורג, ותלמידו של הגאון ר' נתן אדלר זצ"ל. מירושלים עיה"ק תובכ"א, אל גיסו הוא מר חמי הרב המופלג מו"ה יונה ראזענבוים גר"ו, וזה החלי בס"ד:

ברכות ריש פרק כיצד מברכין תוס' ד"ה דבר וכו' שכן חייבין בפיאה, עכ"ל. כתבנו על הגליון עיין פני יהושע, ואדומ"ו הרה"ג זצוק"ל הגיה בשכחה במקום תיבת בפיאה שלפנינו, לומר דשכחה נוהגת גם בתאנה ודדמי לה. והן אמת דפשטות לשון משנתינו דפ"ק דפיאה כלל אמרו וכו' משמע כך, ולא הוזכרו שם דיני לקט ושכחה, רק בפרק ד' וה' ולהלן, ושם בפ"ד מ"ג וכו' נשנו כמה פעמים שלשתן לקט ושכחה ופיאה, משמע דבמקום שלא הוזכרו כולם בפירוש אין הדבור כי אם בהמוזכר. וכן דברי הרמב"ם בפירושו משמען כך, ובחבורו פ"א מהל' מתנות עניים ה"ו כתב כך יש שכחה לאילנות כולן ע"ש, וכן שאר פוסקים ראשונים ואחרונים ז"ל לא כתבו כלל הנזכר בפסקיהם לענין לקט ושכחה רק לענין פיאה לחוד, וכן כתב התיו"ט פ"ו דפיאה מ"ט ד"ה השום כו', דכל ירק שוה לשום ובצלים ע"ש משמע דלא בעינן מכניסו לקיום לענין שכחה.

לקבל פרס מקופת הקהל, אע"ג שחלקו של אותו היחיד מעורב בו ואין ברירה, מכ"מ מיד שמוסר לקהל נעשה כממון שלהם ומדידהו שקיל. וכל זה במי שרוצה ליתן מן מ"כ שלו לקהל לא בתורת חיוב אלא בתורת נדבה, ואפ"ה אסור וכמו שביארנו. אבל בנדון דנן שהוא כבר מחוייב ליתן לקהל סך ידוע קצוב וכתוב שנה בשנה, דבר פשוט הוא דאסור לו לשלם מה שמחוייב מכ"מ, כמו שהביא הדגול מרבכה ראייה ממס' ביצה דף כ' דכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. ומה שהקשה מר דמאי ראייה מהתם, דאינו מביא ממעות מעשר דהוי דאורייתא גם באורח מישור ואיתי שהקשה כן, אבל לק"מ דאף דמעשר כספים הוא דרבנן, מכ"מ מי שרגיל בו להפריש וגם כבר הפריש, דינו כשאר נדר ואסור לשנות בלי התרה. ועיין ביו"ד סימן של"א בסופו שהביא הש"ך והט"ז תוספתא "מעשר עני אין נותנין ממנו לצדקה" פירוש אם מחוייב כבר ליתן צדקה לעני ידוע או לקרובו אסור ליתן לו ממעשר עני, דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, ומעשר כספים דינו כמעשר עני, כמו שכתבו הפוסקים, עכ"ל רמ"ק.

ואולי אם מתחילה הבטיח לקהל סך ידוע והיה מתחילה בדעתו ליתן ממעות מעשר דשרי, משום דרוב הוצאות הקהל לדבר מצוה הם, וצ"ע. (ועיין ע"ד כסף מעשר תשובת שאילת יעבץ ח"א סימן ו' ותשובות מו"ר מהר"ם שיק סימן ר"ל). ואולם מתשובת מהר"י אסאד סימן של"ה נראה דאסור גם בכה"ג, ועיין עוד שם סימן של"ד. ועיין נובי"ק סימן ע"ג, ונובי"ת סימן קצ"ח, ובתשובות המובאות שם, ובפ"ת סימן רמ"ט.

ל
מ
ן
ה
ב
ר
א
י
ז

זים
מה

ן ר'
יקר
צנית
יתא
תיה
רשי
ישור
אצות
פרים
ו אין
היינו
לשם
היה
יציאין
עניים,
בכלל
ג, א"כ
שמתנה
ל אין
ט מי
ל יכול

סימן י"ט

סימן כ' -

76 בימי השונאי וזכיה שאר די פניה כבוד הרבני היקר
הכבוד מוכתר בזיוווקין וכי מויה פנחם לעהרן
כיי חבן יקרה צעיר בערלין ילי.

לנזר ועטרה זכס ציוי הספירה כבוד אהו ידנים
מוקער הרבני המופלג בהפלטת חכמים חומים במועסיה.
דיו רב לו וכי כסית מויה יעקב סביל קליין כיי ביטוב
באנהדעיעש יעזא (כעט צעניסיק ירושלים חוביט).

יחרתו הגיעני ומחמת הערדה. בתחלה האין בקידור
הישיבה תלמודים ומקשים הפקודים אשבו לו
רק בקילור, כוונת הגהת הלכיה בחריח קיוון תלמי צמיט
דכל צהמה יס לה חזקת היחר כשכולדה היינו מעוס דצמעי
אמו היחה מותרת דבטליל ודחי אין הטריפות פוסל והוא
כמיט החוספי צמקי כזכרות כי יעזא דיה חלב טוער שכתב:
דכל צהמה יס לה חזקת חולין שאינו קדוש צמעי אמו
עייט, ומיט החוספי עס בלשון ומוסקף אי מוכי חזקת
חולין צמעי אמו ככצתי בסקפרי חצולות השדה היא פער
החזקות קיוון הי אוח וי מעוס דחאו תלמי אי ומחזיקין
מליקור למיקור ואיח ומחזיקין גיב מזהיר להיחר אציג
שכטיאל מועטי אמו נעשה קדוש אס הוא פטר רחס, ועיין
בשעתינו פיעו הלבנות עומלחת ומת ובהגהת עעס המלך שס
וימלא מבוחר כדריטור, עביט יהיה חייך שיהיה הכא גבי
צהמה יס לו חזקת היחר מועטי אמו שיהיה מותרת דלין
הטריפות פוסל בטליל, ומשאיב ציה יס לו חזקת חזון
שומשתמטין צו כל השנה, ויס להענוים כוונת צו בלשון
הציי גיב צמיט שס קיוון תלמי חיל: וייל דשאני צהמה
שהיא בחזקת כשרה ומטולדה עכיל, כלומר דמטולדה
מוקומין לה בחזקת שהיתה מעיקדה רגע אחת קודם שכולדה
שאין הטריפות פוסל צה, ככיל דחור צקיד:

ז' ומה שהקשה תיח אחר על דברי החוספי צמקי
קונה (מיט עייצ) דיה הילך אחרוז, דכיון
שאינו יכול להקדישו הילך חל שמתנה דכל מתנה שאס
הקדישה אינה מקודשת לא הי מתנה, דאיב הי שהנאי
קוחר המעשה ותנאי צעל ומעשה קיים, צה ודחי דלקו
דצרי מועסיה כיי דזה לא מוקרי תנאי קוחר המעשה,
והראיה מדברי החוספי גופא שצרי לא היס קשה להס
שתנאי קוחר המעשה רק מנה שמוחייב להחזיר אחרוז
היה קשה להס צקיד שהתנאי קוחר המעשה, ויחירו דחאו
גיב לא מוקרי תנאי קוחר המעשה, ומשאיב מנה שאינו
יכול להקדישו ודחי לא הי בכלל תנאי קוחר המעשה,
דמה שאינו יכול להקדישו הוא דבר אחר לגמרי, ומקשה
לא היס קשה להס רק דחי ומתנה, חלב שיהיה צה תנאי
קוחר מעשה שיהיה התנאי צעל לא היס קשה להס כלל,
כיון שאינו קוחר גוף המעשה דחא יכול להיות שלו אציג
שאינו יכול להקדישה, כמו מי שמוכר חיזה דבר עימו שלא
ימכרו לאחרים דומיו הי שלו, ומקשה לא היס קשה רק
מוכר כדריס דנלינו דכפאניו יכול להקדישו לא הי מתנה,
חלב מינו הינו בכלל תנאי קוחר המעשה, ומילכו שפיר
דכחא גיב יוכל להקדישו על כל זמן שהוא בידו עד שיחזיר
ובחידושי לטוביה דמתנה עימו להחזיר בחות יא (עדיין הוא
בכחוצים) הארכתי בסקרי, ודויק:

א' ואשר תנה דצדרי הרין ריש ומי קידושין שכתב
דצדרי הרין דמולל הביא צפירוש דחופה
קונה ומילא דרע דקיל חופה אינו קונה ומשאיב חליפין
לריך להביא צפירוש דחינו קונה שלא נטעה שהוא בכלל
כסף, ועל זה הקשה מעביט כיי דחא גס בחופה לא יהיה
מוכר דקיל דחינו קונה ומולל הביא חופה שצרי אצי דחאו
להא דרבה דג, תקן די לא תנן מעוס דלא נקטו רק מילתא
דכאציבה כדחיא שס צמקי קידושין הי עייז ואיב חכתי לא

נפשו היפה שחלחו עיד איט אחר בן תורה ויריש
ועחיר ככסין שטהג להפריט מעטק וממוון הריוה
אשר דרכו די ובעה קיים מלטה כתיבת קיט אס יכול
לשלם ממועות מעטק להקופר? כבר כשאלתי צה ומכבוד
הרהיג וכי מויה טובי פישער כיי האצדקיק שארוואר
יליה והסצתי לו בקיטר צוהיל: הנה עיכיו רחו צמקור
הרין צמיט יייד קיוון רמיט דלין לעשות ממועות מעטק
דצרי מלטה רק צמיט שס בסיק גי קיל דמלטה שכלאיה לא
היה עושה חותה ואינו מלטה חוצית כיכ לא מקרי פורע
חצור מן המעטק ומותר אפילו לדבר מלטה, ואיב היה
מוקוס לומר דהכא גיב אס לולא מעות המעטק לא היה
מוכח לכחוצ קיט איב לא הי דבר שצמחצה ומותר לשלם
מועות מעטק, אמנם אחר העיון קלח יס לעיין צה דהנה
המעטק מעטק זכ צו הענייט דחוי כמו שאר מעטק ואעיג
דצמעה סכר לא היה הריוח עדיין צעולם והייל דבר
שכלצי ויינו החיצו מועל על גופו והוא מעטקוד ליתן
לענייט, ועיין היטב צמיו יייד קיוון שליט סיק גיב ליצ
ודפתחי הסובה שס סיק יא וצמיה צחר צמע קיוון מיט
ועיין גיב בסקפרי שיהי פרי השדה היא קיוון קביג שהארכתי
צה שהענייט זכו אציג קלח הי עדיין ומצודריס צמעה
הכר ואיב אס עושה מלטה אחרת ממועות המעטק הייל
גחל ענייט, ועיין היטב צמיה צמות יעקב חייב קיוון פיה,
עייב אין אי רוחה שום מוקוס להחזיר צה לדבר מלטה
אחרת שאינה ככלל גמיה, ואינו דומה לקונה ספרים
לתשלין לאחרים דקס עושה מלטה ועונה לאחרים ומשאיב
צמיה דמקומות יס ללצור גס קיט אחרת ואין לענייט שום
טובה עיינו הייל בכלל גחל הענייט (כמיט המתקין יייד
קיוון רליח) ואיב מיט שאקור לקונה מועל חלה לקיט
שמה ודחי אינו מוגיע טובה לשום אדם, עייב פטיעול
מילתא שאקור לקונה שום דבר שאינו ככלל מלטה גמיה
מועות מעטק, ועוד דאפילו קונה ספרים ממועות מעטק
לריך לכחוצ על הקפר שהוא ממועות מעטק כדי שצכו
ידעו שאינו שלהס, כמיט העויו ציייד קיוון רמיט סיק ח'
ואיב אס ישלם ממועות מעטק לא קיים מלטה כתיבת קיט
שצרי צמיט דכחצו לכס לריך שיהיה הסיט שלו שהמלטה
הוא שיהיה לו קיט דווקא, ואס כתב קיט ואיב הקדישה
לא יל די המלטה עיין בסקפר מנחת חינוך קיוון תרייג
שהציח כן מעוס קפר הינו, עייט צדיה והנה צמקור חות
ודויק, ואיב אס ישלם ממועות מעטק לא קיים המלטה
דכחצו לכס, אונס כלאיה אפילו אס מוחלה שלא יקיים
מלטה כחצו לכס גיב אינו רשאי לשלם ממועות מעטק
דהייל גחל הענייט כמיט צמחסינו שס, אס לא שהתנה כן
סיכף צמעה טקבל עליו שיתן מעטק דחא הכל לפי חכמה,
ויס לדון צה גיב שס קלח ציון לנלוות כתיבת קיט אס
ישלם ממועות הדרקה כוונת שומלינו לעיין כיבוד אב צמיה
יייד קיוון רימו קעיק הי לעיין מפרנס אצינו ממועות מעטק
עייט, ואיב היכ כיון סידו ומסגת כלאיה לשלם סכר הסופר
ממועות ולא ממועות מעטק ודחי אקור, ואין להחזיר צמס
אופן לשלם ממועות מעטק, ככיל פשוט וצורה, ולעניין קייט
ספרים ללמוד צמס ממועות מעטק הארכתי צמיה אחרת
צקיד, וכעה די צה וכי ומוסף על הדבר מטרדות הישיבה
כעה בקידור הלמודים עייב לא הארכתי צה ומני צה

הד"ר זאגגא, וי049 נאגגא דאב
קדיק באניבאז אור אינו צ' חיי אעצ'
נרביז אפיך
אליצו צ' 26
ע'ר רבני רשפג חלק י
פרוב ל אפיצו צ' 26

פֶּרֶק תִּשְׁעָה עֶשְׂרִי

בו יבאר מדין חלוקת מעשר ודין חמץ.

ועתה נבוא לבאר את אפן החלוקה של מעות מעשר. הנה ידוע דמעות מעשר עקרו הוא לצדקה לחלק לעניים, וקרוביו העניים הם קודמין בזה לאחרים [ודין הקדימה בהן גופא — עין ב"יורה דעה" סימן רנ"א סעיף ג' (בהג"ה) א]. ואפלו לבניו הגדולים שאינו חייב לטפל בהם, יכול לתן להם מעשרותיו, דכיון שאין להם משל עצמם הוי צדקה גמורה, ואפלו יש יכלת בידו לפרנסם ממקום אחר. ואפלו לאביו ואמו מתר לתת אם הוא עני, אף אם יש יכלת בידו לפרנסם ממקום אחר, אמרו חכמים (קידושין ל"ב): תבוא מאנה למי שמפרנס אביו ואמו ממעות צדקה [עין בסימן ר"מ סעיף ה' (בהג"ה), וסימן רמ"ט סעיף א' בש"ך שם (ס"ג)].

74
הקדמות
בחלוקת
מעות
מעשר

קרובים
עניים

ואם קרוביו * אינם עניים ומחלקם לעניים אחרים, מהנכון שיהיה להם לחלקם לעמלי תורה למען יחזקו בתורת השם. כי משמע

עמלי
תורה

*** אבל** עניים הם קודמין אפלו לבצלי תורה, כמו שכתב בש"ך בסימן רנ"א סעיף קטן י"ז ב. ואין סתירה לזה ממה שהבאתי לקמן בפרק כ' אות ד' מרבי מאיר, עין שם, דנוכל לומר דהפננה בזה שאמרו: "בגד זה את עבד עליהון", הינו: מה תניח לבגדי אחר מיתתך? אבל בחייו היה מפרנס להון בסלע אחד שהתפרנס בו.

קרובים
עניים
קודמים
לעמלי
תורה

מקור החסד

א] פרנסת עצמו קודמת לכל אדם, ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו, ואחר כך יקדים פרנסת אביו ואמו, והם קודמים לבניו, ובניו קודמים לאחיו, והם קודמים לשאר קרובים, והקרובים קודמים לשכניו, ושכניו לאנשי עירו, ואנשי עירו לעיר אחרת. וראה עוד מה שכתב בזה רבינו לעיל בחלק ראשון פרק ו' סעיף ד' לענין קדימה בהלואה. וב"דרך אמונה" פרק ד' ממתנות עניים ס"ק צ"ו הוסיף וכל הקודם בירושה קודם בצדקה. וקרובי עצמו

קודמין לקרובי אשתו.
ב] בש"ך לפנינו ליתא, ובהגהות רבי עקיבא איגרו על השלחן ערוך שם בסעיף ג' כתב, דאף דמהש"ך ליכא ראייה (שכל הקרובים קודמים) רק שאביו קודם לתלמיד חכם, מ"מ נראה דגם בשאר קרובים הכי הוא. ולכן כתב השלחן ערוך שם סעיף ג' דקרובו צריך להקדימו לכל אדם, משמע אפילו לתלמיד חכם שאינו רבו. וראה עוד מה שכתב בזה רבינו לעיל בחלק ראשון פרק ו' ב"נתיב החסד" ס"ק ד'.

במדרש דעקר
המדרש תנחומא
בשביל שתתעש
שאותן אנשים
וגם על ידי זה
(מלאכי ג, ט): "הו
ובתנוני נא בוא
והלויים לעסק ב
פי תכף לתלמינו
(מ"ב), [וכענין
שנאמר (דברי הימ
ה" [גו' ט].] ואו
כל פנים רבם

ואף דמשמע ממך
מקום בנימינו על
לקרוב יותר. ומפי
ידו, דמדינא אינו

המעשר
תנו מפני
הדברים
שגורמים
לעניות

* והנה אם הפע
ידוע ש?
(כ"ט): בשביל א
ד"ה כן. ולכך רפ
פנגדו מ?

ג] וכן הוא ב"י
רמו תתצ"ג, עשור
עשור שתתעשר, או
(מלשון עושר) ואני
אבא רמו לפרגמ

ט"ו אגב חסד
לחן ביה בתפ"ג
נאך ונסבו ד' גרבי' לזון זיכרון ט"א
גרבי' ל' זנימן ט"א ט"א

במדבר דעקר המעשר נתקן בשביל להחזיק לעמלי תורה, דנה לשון המדרש תנחומא פרשת ראה (סימן י"ח): "עשור תעשור" (דברים יד, כב), עשור בשביל שתתעשר, עשור * בשביל שלא תתחסר, רמז למפרשי ימים [הינו שאותן אנשים עוסקין במסחר], שיפרישו אחד מעשרה לעמלי תורה מ. וגם על ידי זה הבטיח הפתוב שבאה ברכה לתוך ביתו של אדם, כדכתיב (מלאכי ג, ט): "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בואת וגו'". הינו על ידי שיהיה טרף בביתי יוכלו הפנהנים והלויים לעסק בתורת השם, ועבור זה: "והריקתי לכם ברכה עד בלי די". פי תכף למלמד חכם ברכה, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה ברכות (מ"ב.), [וכענין שאמרו בחלין (ק"ל): אין גוהנין מתנה לכהן עם הארץ, שנאמר (דברי הימים ב, לא, ד): "לחת מנת הפנהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'" וגו' ח]. ואם אינו יכול לחלק כלם לבעלי תורה, יראה לחלק להם על כל פנים רבם או חציהם. וכן מצאתי ב"כנסת הגדולה" על יורה דעה,

ואף דמשמע ממדרש (תנחומא פרשת ראה סימן י"ח) דמעשר נתקן עקר לעמלי תורה, מפל מקום בימינו על ידי שהוא גותן מעשר פוטר עצמו מצדקה, ובצדקה זפתה התורה לקרוב יותר. ומכל מקום צריך עיון באיש אשר השעור מעשר הוא יותר מפדי השנת ירו, דמדינא אינו מחיב בזה, רק שרוצה לנפות במצוות, אם מחיב גם כן לתנם לקרוביו או דכול לתנם לעמלי תורה.

המעשר מגן מפני הדברים שגורמים לעניות * והנה אם המעשר מועיל להעשיר, קל וחמר שיועיל שלא יתחסר? ! אמנם פי הנה ידוע שיש הרבה דברים שמביא לאדם לידי עניות, כשהיא דאמרינן בספיה (כ"ט): בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יורדין לטמיון וכו' נראה לעיל פרק א' ד"ה כן. ולכך רמז לנו המדרש, שאפלו אם יש לו דבר שגורם לידי עניות, ויש לו פנגרו מצות מעשר, מועיל זכות המעשר על כל פנים שלא יתחסר.

מקור החמד

ג) וכן הוא ב"ילקוט שמעוני" פרשת ראה רמז תתצ"ג, עשור תעשור, עשור שלא תתחסר, עשור שתתעשר, אמר הקב"ה עשור את שלי (מלשון עושר) ואני מעשר את שלך. אמר רבי אבא רמז לפרגמטוטין (לסוחרים) ולמפרשי ימים שיהו מוציאין אחד מעשרה לעמלי תורה. בספר "שפתי כהן" על התורה שם כתב "עשור תעשר" ראשי תבות "עמלי תורה". ח) ראה עוד מה שביאר בזה רבינו לעיל בפרק י"ח בהגה"ה ד"ה ונראה לי.

אין גוהנין מתנה לכהן עם הארץ

בסימן רמ"ט סעיף א', עין שם ה. וכן מוכח מ"שיטה מקובצת" על כתבות (ג.) בשם הרב המעילי דמעשור הוא דגמא דמעשור הנתן לפנהנים וללויים למען יחזקו בתורת השם [ראה עוד לקמן סוף סעיף ג].

לעשות מהמעוה דבר מצוה

ב ודע דכתבו האחרונים (ש"ך סימן רמ"ט ס"ק ג'), דיכול להכניס חתן וכלה לחפה ממצעות מעשור, אם לא היה יכלת בידו לעשות המצוה בלתי זה. וכן כהאי גונא לענין להיות בעל ברית ממצעות מעשור, או לכתב בהן ספרים ולהשאילם לאחרים, ומתוך ללמוד בהן גם בן בעצמו, רק שיזהר לכתב עליהן שהם ממצעות מעשור, כדי שלא יחזיקו בהן בניו אחר פטירתו בשלחן. ויש שמפקפקין בכל זה, עין ב"פתחי תשובה" [בסימן רמ"ט ס"ק ב' בשם ה"חתם סופר"] שכתב דלמהרי"ל והרמ"א המעשור הוא רק לעניים לבד, ולא שאר דבר מצוה כלל. ונראה דאם על ידי שהוא בעל ברית יש טובה לאבי הבן, שמשטה ידו ואין לאל ידו להוציא הוצאות, וכן להכנסת חתן וכלה לחפה אם מטה ידם, וכהאי גונא לענין לקנות ספרים להשאילם לאחרים שאין ביכלתם לקנות לעצמם — אין להחמיר בזה כלל, דזה גופא הוא כמו צדקה. ולקנות עליות ממצעות מעשור, אם המעות מתחלק לעניים, גם כן אין להחמיר לכלי עלמא. וילשלם ממצעות מעשור שכר למוד לבניו — אסור לכלי עלמא, דזה הוי מצוה שמחייב בעצמו ללמוד לבניו או לשכר להם מלמד, ואין לפרע חובו ממצעות מעשור, אכל לבני עניים אחרים מתוך, ומצוה רבה איכא בזה.

לקנות עליות

שכר לימוד לבניו

ג ודע עוד, דמדת מעשור הוא להנהיג בצדקה במדה בינונית, אכל הרוצה להתנהג בעין יפה, צריך להפריש מנכסיו אחד מתמשה,

שיעור הפרשת מעשר כספים

מקור החמד

ציון ההלכה ס"ק ס' הוסיף, ומרן החזון איש זצ"ל הורה שאסור ליתן ממצעות מעשר להדפסת ספרים אפילו אם המחבר עני אלא אם כן הוא ספר שכל העולם צריך לו. ומ"מ נראה שאם המחבר יתפרנס ממכירת ספריו מותר, עכ"ל. ובהגהות רעק"א בסימן רמ"ט כתב בשם השל"ה, דמ"מ אין יכול ליתן ממצעות מעשר רק כשיעור מה שמוסיף אבל לא כפי מה שרצה גם חבירו לתת, דהא בזה לא הועיל לקופה של צדקה כלום.

הן שכתב וראוי לאדם שישתדל לתת חציים או רובם לבעלי תורה או לקרובי העניים, וגם להשיא יתומות עניות ולקנות ספרים לבני העניים.

והרמ"א שם כתב בשם המהרי"ל דאין לעשות ממצעות שלו דבר מצוה כגון נרות לבית הכנסת או שאר דבר מצוה רק יתנונו לעניים. והמהרי"ל בהלכות ראש השנה ובשורת סימן נ"ו הוסיף כי המעשור שייך לעניים.

ו"בדרך אמונה" פרק ז' ממתנות עניים

ואסמכו
תתן לי
בזה יה
שיזדמן
באפן זו
הנתן ל
לא, ד, ו

* ומדל
שלא לע
[ומפל מ
עין ב"פ
ומאה ד
בספרים

ס' וז'
להפריש
מעשר ר
ראשון ונ
האחד (ה
להוציאו
ובניו ובני
בהם הוא
שני היה
אבל מן
הראשון)
שהיה נו
יחזקו ב
לעניים,
בנכסיו.
עשר בע
לנסות ו
המעשור.

אופן
הזכות
החוטש

סוב
להפריש
פנתמים
המעשר
שרות
לסוד
נדון

ואסמכו חקמינו זכרונם לברכה אקרא דקתיב (בראשית כח, כב): "וכל אשר תתן לי עשור אעשורנו לך" (*), שני פעמים מעשור, עולה חמש. והנהגה בזה יהיה גם כן כפ"ל: פעם ראשונה מהקדון, ומכאן ואילך מהקדון שינדמן לו. ואפן החלקה של מדת חמש — מהנכון לחלקם לחצאין באפן זה: הינו מעשור אחד לבצלי תורה, כי הוא דומיא דמעשור ראשון הנתן לכהנים ולויים למען יחזקו בתורת השם כדקתיב בקרא (דברי הימים ב לא, ד), ומעשור שני לשאר צרכי מצוה. וכעין זה מצאתי ב"שיטה מקובצת" פתבות (נ'). בשם הרב המעילי ז"ל, עין שם ^{טו}.

אופן חלוקת החומש

טוב להפריש פעמיים מעשר שרומח לסוד גדול

(* ומדלא רמז הפתוח שיתן פעם אחת חמש, משמע דטוב יותר שיפריש שני פעמים מעשור, כי מעשור רמזו לסוד גדול, כמו שקתבו הספרים, ועל כן מהנכון שלא לערבב ענינו. אחר כך מצאתי שפן פתב ב"ברכי יוסף" (סי רמ"ט סעיף א'). ומכל מקום מי שיצא לתן יותר ממעשור, וחמש אינו יכול לתן, גם כן קרשות בידו, עין ב"פתחי תשובה". ויותר טוב שיפריש מעשור בצמצום, כי פתבו הספרים דאלף ומאה רקיעין גזונין בזכות מעשור יא, והיותר יתן בתורת צדקה בעלמא. גם מצאתי בספרים (ב"שיטה מקובצת" כתובות נ'). כשם הרב המעילי ז"ל) דהוא זכר למה שהפרישו

מקור החסד

טו ז"ל, שבכל שנה ושנה היו ישראל חייבין להפריש שני מעשרות, שנה ראשונה ושניה מעשור ראשון ומעשור שני, שלישית מעשור ראשון ומעשור עני, ונראה מזה שמן המעשור האחד (היינו שכנגד המעשור השני) יש לו רשות להוציאו לכל דבר מצוה, ואפילו לצורך עצמו ובניו ובני ביתו כגון שיכתוב מהם ספרים ללמוד בהם הוא ובניו ולהשאילן לאחרים, שהרי מעשור שני היה נאכל לו ולבניו ולבניו ביתו בירושלים. אבל מן המעשור האחר (דהיינו שכנגד מעשור הראשון) יש לו לתת צדקה לבני עניים כמו שהיה נותן מעשור ראשון לכהנים וללויים למען יחזקו בתורת השם ומעשור עני שהיה נותן לעניים, וכל המדקדק בזה מובטח לו שיצליח בנכסיו. וכמו שדרשו בתענית (ט). עשור תעשור, עשר בשביל שתתעשר, ואמרו בכל דבר אסור לנסות הקב"ה חוץ מזו שנאמר תביאו את המעשור, עכ"ל.

ו ראה בתשובה ב"כנסת הגדולה" סימן רמ"ט שכתב ז"ל, ומכל עשרה יפריש אחד לא פחות ולא יותר ואם ישאר איזהו מותר שלא יגיע לחשבון עשרה יניחנו בכיס לבדו ולא יערבנו עם השאר וכו', ויזהר שלא יפחות מהעשירית וגם לא יוסיף כי כל המוסיף גורע, כי למעשור סוד ויסוד. וכן כתב בצוואת "יש נוחלין" שסגולות זו המצוה ליתן ולהפריש דוקא אחד מעשרה.

יא] וצריך לומר "אלף חמש מאות וארבעים רקיעים גזונים בזכות המעשר" וכמו שמובא בספר "קרניים" להמקובל האלוקי רבי אהרן מקרדיניאה ז"ל מאמר י"ב ז"ל, ובזכות המעשור שישראל נותנים כי היא דוחה הקליפה בסוד השם יר"ת ובסוד חמש עשר מאות וארבעים רקיעין המשפיעין ברכה להנותן בסודו המרומז בו, ור"ל מספר רקיעין כמנין עש"ר תעש"ר שהם תחתש"מ, עכ"ל.

אשר יתן מעשר ראשון ומעשר שני

זבות
לויים
כלה
לתי
קדון
תורה
אחר
ימן
שור
ידי
גיא
גזון
אין
ות
זרי
בו
ל
ה
ש
ת
א
ס
ז
ז
ז